

M. SH. ABDULLAEVA

MATEMATIKA

(Boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchilari
uchun uslubiy qo'llanma)

Andijon - 2015

UO'K: 372.851 (072)

KBK: 22.1

A - 15

А. Ахмедов
Ўқувчиси

Ushbu uslubiy qo'llanma Buloqboshi pedagogika ijtimoiy-iqtisodiyot kolleji ilmiy kengashining 2015-yil 4-sentabrdagi yig'ilishida muhokama qilinib, chop etishga tavsiya etilgan.

Tuzuvchi: **M. Sh. Abdullaeva,**
Buloqboshi pedagogika ijtimoiy-iqtisodiyot kolleji 2-bosqich o'quvchisi

Taqrizchilar: **A. Axlimirzaev,**
Andijon Davlat universiteti matematika kafedrası dotsenti
M. Mamasodiqova,
Buloqboshi pedagogika ijtimoiy-iqtisodiyot kolleji matematika o'qituvchisi

A - 13. Abdullayeva M. Matematika. Uslubiy qo'llanma. –
“Andijon nashriyot-matbaa” MCHJ, 2015-yil. 82 bet.

Ushbu uslubiy qo'llanmada birdan yigirmagacha bo'lgan sonlar ichida qo'shish, ayirish, ko'paytirish va bo'lish amallarini bajarish qoidalari yetarlicha mashqlar bilan bayon qilingan.

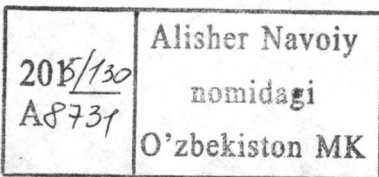
Bundan tashqari ushbu uslubiy qo'llanmada har bir amalni qo'llashga olib keluvchi va o'quvchilarda zo'r qiziqish uyg'otadigan hayotiy masalalardan namunalar keltirilgan.

Qo'llanmadan umumta'lim maktablari o'qituvchilari, o'quvchilari hamda pedagogik yo'nalishdagi kollej o'qituvchilari va o'quvchilari foydalanishlari mumkin.

ISBN 978-9943-4407-8-4

© M. Abdullayeva, 2015.

© “Andijon nashriyot-matbaa”
MCHJ, 2015

1044257
2

SO‘Z BOSHI

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Uzluksiz ta’lim tizimi uchun davlat ta’lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish to‘g‘risida” hamda “O‘zbekiston Respublikasida umumiy o‘rta ta’limni tashkil etish to‘g‘risida” gi qarorlariga bevosita o‘qituvchilar, xalq ta’limi xodimlari oldiga, jumladan, maktabda matematika fanini o‘qitishning sifatini oshirish bilan birga o‘quvchilarning tafakkuri va shaxsiy sifatlarini, matematikadan savodxonligini shakllantirish hamda ijodiy qobiliyatlarini o‘stirish vazifalari yuklatilgan.

Matematika bolalarda tafakkur, diqqat, xotira, ijodiy fikrlash, kuzatuvchanlik kabi fazilatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Matematika, shuningdek, o‘quvchilarni mantiqiy fikrlash, malakalarini oshirish, o‘z fikrlarini aniq, to‘g‘ri va tushunarli bayon etishga o‘rgatadi.

Shuning uchun quyi sinflardan oq, jumladan, birinchi sinfdanoq matematikani o‘qitishga katta ahamiyat berish kerak. Bunda darsliklar bilan bir qatorda o‘quv va uslubiy qo‘llanmalarning o‘rni beqiyosdir. Muallif tomonidan yozilgan ushbu uslubiy qo‘llanma ana shunday qo‘llanmalardan biri bo‘lib, unda birdan yigirmagacha bo‘lgan sonlar ichida qo‘shish, ayirish, ko‘paytirish va bo‘lish amallari sodda va tushunarli qilib bayon qilingan.

I-bob. SONLARNI BIR NECHA BIRLIK ORTTIRISH VA KAMAYTIRISH

§ 1. Sonni bir necha birlik orttirish

1. Partaning o'ng tomoniga 4 ta cho'p qo'ying, chap tomoniga ham shuncha cho'p qo'ying. Partaning chap tomonida nechta cho'p bor? Partaning chap tomoniga yana 3 ta cho'p qo'ying. O'ng va chap tomondagi cho'plar soni tengmi? Partaning qaysi tomonida cho'p ko'p? Partaning chap tomonida nechta ortiq cho'p bor? **Partaning chap tomonida 3 ta cho'p ortiq.**

2. 4 ta qizil doiracha oling, shuncha va yana 1 ta yashil doiracha oling. Qaysi doiracha ortiq bo'ladi?

3. Bir qatorga 6 ta kvadrat qo'ying, ikkinchi qatorga undan 2 ta ortiq kvadrat qo'ying. Ikkinchi qatorda nechta kvadrat bor? Qanday bilish mumkin? $6+2=8$.

4. Bir bolaga o'n ikkita doiracha berildi. Boshqa bolaga shuncha va yana 4 ta doiracha berildi? Qaysi bolada doirachalar ko'p bo'ldi? Nima uchun ko'p?

5. Masala.

Masalaning sharti: Po'lat mehnat darslarida 15 ta quticha yasadi. Botir esa undan 5 ta ortiq quticha yasadi.

Masalaning savoli: Botir nechta quticha yasagan?

Masalaning yechilishi: $15 \text{ q.} + 5 \text{ q.} = 20 \text{ q.}$

Masalaning javobi: Botir 20 ta quticha yasagan.

Masalalarni yeching.

6. 1) Yuqoridagi tokchada 10 ta kitob bor, pastdagi tokchada ham shuncha kitob bor. Pastki tokchada nechta kitob bor?

2) Yuqoridagi tokchada 10 ta kitob bor, pastki tokchada esa shuncha va yana 5 ta kitob bor. Pastki tokchada kitoblar nechta?

3) Yuqoridagi tokchada 10 ta kitob bor, pastki tokchada undan 5 ta kitob ortiq. Pastdagi tokchada nechta kitob bor?

7. Salimda 12 ta qalam bor, Valida esa undan 6 ta qalam ortiq. Valida nechta qalam bor? Qanday bilish mumkin?

8. Birinchi son 14 ga teng, ikkinchi son undan 2 ta ortiq. Ikkinchi son nechga teng? $14+2=16$

9. 14 sonini 2 ta orttiring. Qancha xosil bo'ladi? $14+2=16$

10. 6, 10, 15, 17, 11-sonlaridan 2 ta ortiq sonlarni toping.

Yechilishlarini misol tarzida yozing.

11. 5, 7, 12, 14, 16-sonlarining har birini 3 ta orttiring.

Yechilishlarini misol tarzida yozing.

12. 11 sonini 3 ta orttiring, 15 ni 1 ta, 13 ni 2 ta, 12 ni 5 ta, 16 ni 4 ta, 11 ni 6 ta orttiring. Yechilishlarini misol tarzida yozing.

13. 10 sonini hosil qilish uchun 4 sonini nechta orttirish kerak? 20 sonini hosil qilish uchun 19 sonini nechta orttirish kerak?

14. 20 sonini hosil qilish uchun quyidagi sonlardan har birini nechta orttirish kerak? 18, 17, 16, 15, 14, 13, 12, 11, 10.

15. Yaxmalakda 17 nafar o'g'il bola bor, qiz bolalar ulardan 3 nafar ortiq. Yaxmalakda nechta qiz bola bor? Qanday bilish mumkin?

16. Xo'r to'garagida 13 nafar o'g'il bolalar va ulardan 6 nafar ortiq qiz bolalar ashula aytadi. Xo'r to'garagida nechta o'quvchi ashula aytadi?

17. Sonlarni o'rniga qo'ying va masalani yeching.

Maktab oldida 10 tup tol, undan ... tup ortiq terak bor.

Maktab oldida necha tup terak bor?

18. Ta'tilga 12 nafar qiz bola, undan 4 nafar ortiq o'gil bola jo'nadi. Masalaga savol qo'ying va uni yeching.

19. $12+5=17$ misolini bunday o'qish mumkin: "12 sonini 5 ta orttirsak, 17 hosil bo'ladi" yoki "Agar 12 soni 5 ta orttirilsa, u holda 17 hosil bo'ladi".

20. Misollarni "orttirish" so'zi bilan o'qing va ularni yeching. Yechilishini cho'tda tekshiring.

7+3	10+8	12+8
8+2	6+10	7+11
5+5	10+10	14+3
7+13	11+2	
15+5	4+16	
2+18	17+1	

§ 2. Sonlarni bir necha birlik kamaytirish

1. Bir qatorga 7 ta cho'p qo'ying, ikkinchi qatorga ham shuncha cho'p qo'ying. Ikkinchi qatorda nechta cho'p bor? Ikkinchi qatordan 3 ta cho'p oling. Endi birinchi va ikkinchi qatordagi cho'plar teng bo'ladimi? Ikkinchi qatorda nechta cho'p yetmaydi? **Ikkinchi qatorda 3 ta cho'p kam.**

2. Partaning o'ng tomoniga 5 ta kubcha qo'ying, chap tomoniga ham shuncha kubcha qo'ying. Chap tomondan 2 ta kubchani oling. **Chap tomonda 2 ta kubcha kam.**

3. Bir qatorga 7 ta kvadrat, ikkinchi qatorga undan 1 ta kam kvadrat qo'ying. Ikkinchi qatorda nechta kvadrat bor? $7-1=6$

4. Masala.

Masalaning sharti: Sirkda 6 ta yo'lbars, ulardan ikkita kam sher o'ynadi.

Masalaning savoli: Sirkda nechta sher o'ynagan?

Masalaning yechilishi: $6-2=4$.

Masalaning javobi: Sirkda 4 ta sher o'ynagan.

Masalalarni yeching.

5. 1) Kecha bir o'quvchi 13 bet kitob o'qigan, bugun ham shuncha bet o'qidi. O'quvchi bugun necha bet kitob o'qigan?

2) Kecha yana bir o'quvchi 13 bet kitob o'qidi, bugun esa 3 bet kam kitob o'qidi. O'quvchi bugun necha bet kitob o'qidi?

6. Malika 14 ta qayin daraxti bargini, undan 4 ta kam eman daraxti bargini quritdi. Malika nechta eman daraxti bargini quritgan? Qanday qilib bilish mumkin?

7. Birinchi son 15, ikkinchi son undan **5 ta kam**. Ikkinchi son qanchaga teng? $15-5=10$

8. 15 sonini **4 ta kamaytiring**. Qancha hosil bo'ladi.
 $15-4=11$.

9. Berilgan 9, 13, 16, 20, 15 sonlaridan **3 ta kam** bo'lgan sonlarni toping. Yechilishini misol tarzida yozing.

10. Ushbu 6, 1, 18, 17, 19 sonlarining har birini **3 taga kamaytiring**. Yechilishini misol tarzida yozing.

11. 14 ni 4 ta kamaytiring, 10 ni 1 ta, 12 ni 1 ta, 20 ni 10 ta, 17 ni 5 ta, 18 ni 3 ta kamaytiring. Yechilishlarni misollar tarzida yozing.

12. 5 soni hosil bo'lishi uchun 10 ni nechta kamaytirish kerak? 10 chiqishi uchun 11 ni nechta kamaytirish kerak?

13. 10 chiqishi uchun 12, 13, 14, 15, 11 sonlarini nechta kamaytirish kerak?

14. Sobir 13 ta samolyot rasmini chizdi, Malik esa undan 3 ta kam samolyot rasmini chizdi. Malik nechta samolyot rasmini chizgan? Qanday bilish mumkin?

15. Uy oldida 18 ta tovuq, undan 8 ta kam o'rdak bor edi. Uy oldida nechta o'rdak bo'lgan?

16. Masalaga sonlarni qo'ying va uni yeching:

Yetakchilar 10 ta quyon boqishdi. O'quvchilar esa undan ... ta kam quyon boqishgan. O'quvchilar nechta quyon boqishgan?

17. To'garakka 16 nafar o'g'il bola va undan 2 nafar kam qiz bola yozildi. Masalaga savol qo'ying va uni yeching?

18. $15-5=10$ misolini bunday o'qish mumkin: "15 ni 5 ta kamaytirsak, 10 chiqadi" yoki "Agar 15 soni 5 ta kamaytirilsa, u holda 10 chiqadi". Misollarni "kamaytirilsa" so'zi bilan o'qing va ularni yeching. Yechilishlarini cho'tda tekshiring:

10-4	11-1	17-5
9-8	12-10	19-6
8-5	17-17	20-5

20-10	14-14
18-3	19-9
16-1	16-6

19. Partaning o'ng tomoniga 10 ta doiracha, chap tomoniga esa undan **3 ta ortiq doiracha** qo'ying. Chap tomonda nechta doiracha bo'ldi?

20. Partaning o'ng tomoniga 10 ta doiracha, chap tomoniga undan **3 ta kam doiracha** qo'ying. Chap tomonda nechta doiracha bo'ldi?

Yechilishlarni misollar tariqasida yozing va ularni taqqoslang. Nima uchun yechimlar turlicha?

21. Chap qo'lingizga 14 ta cho'p oling, o'ng qo'lingizga **4 ta ortiq** cho'p oling. O'ng qo'lingizdagi cho'plar nechta?

22. Chap qo'lingizga 14 ta cho'p oling, o'ng qo'lingizga esa undan **4 ta kam** cho'p oling. O'ng qo'lingizdagi cho'plar nechta? Yechilishlarini misol tariqasida yozing. Misollarning javoblarini taqqoslang. Nima uchun ular turlicha?

23. 6, 8, 10, 12, 14, 17, 18 sonlarining har birini **2 ta orttiring**.

24. 4, 7, 10, 12, 20, 13, 15 sonlarining har birini **2 ta kamaytiring**.

Misollarni yozing va ularni yeching.

25. Tekshiring:

1) Agar 8, 10, 13, 18, 17, 19 sonlarining har biri **1 ta orttirilsa, keyingi son hosil bo'ladi**.

2) Agar 4, 10, 14, 16, 15, 20 sonlarining har biri 1 ta kamaytirilsa, oldingi son hosil bo'ladi.

26. 6 ta bir xonali son yozing. Ularning har birini 10 ta orttiring. Yechilishlarini misollar tarzida yozing.

27. 10 dan 20 gacha ikki xonali sonlardan istalgan 6 tasini yozing. Har bir sonni 10 ta kamaytiring. Yechilishlarini misollar tarzida yozing.

Masalalar nimasi bilan o'xshash, nimasi bilan farq qiladi? Har bir masalani qanday yechasiz? Nima uchun?

28. Magazinga 12 qop un, undan 2 qop ortiq guruch keltirildi. Necha qop guruch keltirilgan?

29. Magazinga 12 qop un, undan 2 qop kam guruch keltirildi. Magazinga necha qop guruch keltirilgan?

30. Chang'ida sayr qilishga 16 nafar o'g'il bola, ulardan 4 nafar ortiq qiz bola chiqdi. Sayrga necha nafar qiz bola chiqqan?

31. Chang'ida sayr qilishga 16 ta o'g'il bola, ulardan 4 ta kam qiz bola chiqishdi. Sayrga necha nafar qiz bola chiqqan?

32. Misollarni "orttirish" yoki "kamaytirish" so'zlarini ishlatib o'qing va ularni yeching. Yechilishini cho'tda tekshiring:

$6+4$

$10-9$

$12+5$

$7+2$

$7-7$

$11+9$

$1+8$

$6-3$

$14+3$

$5+5$

$10-8$

$18-2$

$14-4$

$10+10$

$20-10$

$12-2$

$10+5$

$17-17$

$17-7$

$9+10$

$12-10$

$19-9$

$7+10$

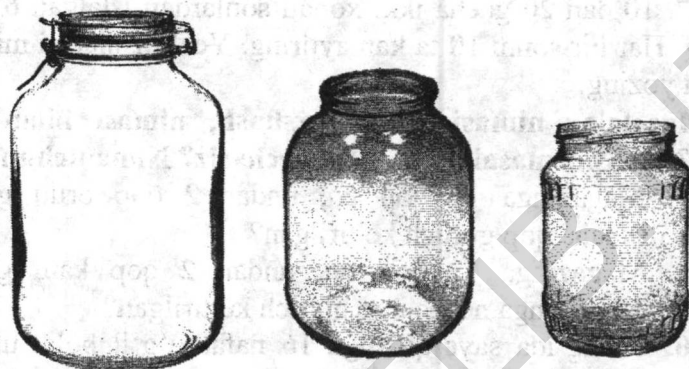
$16-16$

Litr

1. Bir litrli stakan. Unga 1 litr suyuqlik ketadi. Suyuqlikni litr bilan o'lchash mumkin. Sonlar yoziladi; 5 l, 10 l, 1 l, 8 l.

2. Lirllab sutni, suvni o'lashash mumkin. Litrlab yana nimalar o'lchanadi?

3. Bir litrli bankani ko'rsating.

4. Istalgan bir litrli bankaga yoki shishaga bir xil miqdorda suyuqlik – 1 l ketadi. Bir litrli shishani yoki bankani olib ana shuni tekshiring. Shishani suv bilan to'ldiring, so'ngra shu suvni bankaga quyung. Agar banka ham to'lsa u holda bunday xulosa chiqarish mumkin: bankaga va shishaga 1l dan suyuqlik (suv) sig'adi.

5. Quyidagi so'zlar orasidan litr bilan o'lchash mumkin bo'lganlarini daftaringizga ko'chirib yozing: *qand, suv, non, sut, guruch, karam, qaymoq, o'simlik yog'i, olma, kefir, kartoshka, go'shit, un, sharbat.*

6. Bir litrli bankaga yarim litrli suvdan 2 tasi sig'adi. Uch litrli bankaga yarim litr suvdan nechtasi ketadi? O'lchab tekshiring.

Masalalarni yeching.

7. Bo'chkadan bir kastyulkaga 4 l sut, ikkinchisiga 2 l sut quyildi. Ikkala kastyulkaga necha litr sut quyilgan?

8. Idishda 17 l benzin bor edi. 5 l benzin olindi. Idishda

necha litr benzin qoldi?

9. Bir idishda 6 l sut, ikkinchisida undan 3 l kam sut bor. Ikkinchi idishda necha litr sut bor?

10. Fermer ayol bozorga ikki bo'chka sut olib keldi. Birinchi bo'chkada 6 l sut, ikkinchisida esa undan 2 l ortiq sut bor. Ikkinchi bo'chkada necha litr sut bor?

11. Misollarni yeching.

$$2\text{ l} + 6\text{ l}$$

$$9\text{ l} - 8\text{ l}$$

$$7\text{ l} + 10\text{ l}$$

$$15\text{ l} - 12\text{ l}$$

$$15\text{ l} - 5\text{ l}$$

$$16\text{ l} - 10\text{ l}$$

$$8\text{ l} + 10\text{ l}$$

$$11\text{ l} + 9\text{ l}$$

$$12\text{ l} - 2\text{ l}$$

$$6\text{ l} + 13\text{ l}$$

$$13\text{ l} - 10\text{ l}$$

$$10\text{ l} + 10\text{ l}$$

$$5\text{ l} + 5\text{ l}$$

$$11\text{ l} + 8\text{ l} - 9\text{ l}$$

$$7\text{ l} + 13\text{ l} - 20\text{ l}$$

$$6\text{ l} + 14\text{ l} - 10\text{ l}$$

12. Og'zaki hisoblang.

1) Chelakka ikkita uch litr sut va yana 4 litr sut quyilgan. Chelakka necha litr sut quyilgan?

2) Kastr'yulkaga 5 l suv va yana ikkita yarim litrli bankada suv quyildi. Kastr'yulkaga necha litr suv quyilgan?

Kerakli sonlarni qo'ying va masalalarni yeching.

13. Bir sigirdan bir kunda ... l sut sog'iladi. Ertalab ... l sut sog'ildi, kechqurun qolgan sut sog'ildi. Kechqurun necha litr sut sog'ilgan.

14. Mashinaning bokida ... l benzin bor edi. Yo'lga ... l benzin sarflandi. Bokda necha litr benzin qoldi?

Masalalarga savollar qo'ying va ularni yeching.

15. Bir sigirdan ertalab 11 l sut, kechqurun esa 9 l sut sog'ildi.

16. Mashinaning bokida 15 l benzin bor edi. Bokka yana 5 l benzin quyildi.

§ 3. 20 ichida sonlarni qo'shish va ayirish

1. Qutichada 9 ta qalam bor. Qalamlar 10 ta bo'lishi uchun qutichaga yana nechta qalam qo'yish kerak?

2. Malikda 8 ta o'yinchoq mashina bor edi. Akasi unga yana o'yinchoq mashina bermoqchi bo'ldi. Malikning mashinalari 15 ta bo'lishi uchun akasi unga yana nechta mashina berishi kerak?

3. 10 ta olmani 2 ta taqsimga qanday bo'lish mumkin?

4. Misollarni yeching?

$7+3$

$6+4$

$8+2$

$5+5$

$3+7$

$4+6$

$2+8$

$5+0$

$9+1$

$10+0$

$1+9$

$0+10$

$10=8+$

$10=6+$

$10=1+$

$10=5+$

$10=4+$

$10=9+$

5. Misollarni yeching.

$9+1+2$

$9+1+4$

$9+1+7$

$9+1+6$

$9+1+8$

$9+1+5$

$8+2+4$

$8+2+3$

$8+2+7$

$8+2+6$

$8+2+5$

$8+2+1$

6. Masalalarga savol qo'ying va ularni yeching.

1) Malikaning qutichasida 7 ta qalam bor edi. Malika qutichaga yana 3 ta qalam soldi.

2) Tohirning uyiga 6 ta qiz bola va 4 ta o'g'il bola mehmon bo'lib keldi.

3) Karim archaga 8 ta qizil shar va 2 ta yashil shar ilib qo'ydi.

7. 10 gacha to'ldiring.

8	7	4	1	10	3	6	2	5	9
2	.	.	.	.	.	.	.	.	.

8. Kerakli sonni qo'ying.

$\begin{array}{c} 8 \\ \wedge \\ 1 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 6 \\ \wedge \\ 5 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 5 \\ \wedge \\ 3 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 4 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$

$\begin{array}{c} 9 \\ \wedge \\ 7 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 10 \\ \wedge \\ 5 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 6 \\ \wedge \\ 0 \text{ va } \dots \end{array}$ $\begin{array}{c} 7 \\ \wedge \\ 4 \text{ va } \dots \end{array}$

9. 1) 8 nafar bola koptok o'ynayotgan edi. Ularga yana ikki nafar bola qo'shildi. Nechta bola koptok o'ynay boshladi?

2) 10 nafar bola koptok o'ynayotgan edi. 7 nafar bola uyiga ketdi. Nechta bola qolgan?

3) 8 nafar bola koptok o'ynayotgan edi. Ularga ikkita bola qo'shildi. Keyin 7 nafar bola uyiga ketdi. Nechta bola koptok o'ynab qoldi.

Masalaning sharti: 8 nafar bola koptok o'ynayotgan edi. Ularga 2 nafar bola kelib qo'shildi. Keyin 7 nafar bola uyiga ketdi.

Masalaning savoli: Necha nafar bola qoldi?

Masalada nima ma'lum? Masalada nima so'ralyapti? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi? Qancha bola koptok o'ynay boshlaganini bilish mumkinmi? Qanday amal bilan? Yoziq: $8 \text{ b.} + 2 \text{ b.} = 10 \text{ b.}$ Qancha bola koptok o'ynaganini endi bilish mumkinmi? Qanday amal bilan? Yoziq: $10 \text{ b.} - 7 \text{ b.} = 3 \text{ b.}$

Masalaning yechilishi:

1) $8 \text{ b.} + 2 \text{ b.} = 10 \text{ b.}$

2) $10b - 7b = 3b$.

Masalaning javobi. Uch nafar bola koptok o'ynab qoldi. Masalaning savoliga javob bera oldikmi? Javobni ayting.

Bu masalani yechish uchun nechta amal bajarilishi kerak?

10. Po'lat bilan Davron 16 ta yong' oq terishdi. Har bir bola nechtdan yong' oq tergan bo'lishi mumkin? Javoblarni jadvalga yozing:

Hammasi	Po'lat	10	.	6	.	5	11
16 ta yong' oq	Davron	.	12	10	4	.	.

11. Qanday ishora qo'yilmagan?

$7...2=9$

$14...3=17$

$10...6=16$

$9...1=10$

$12...4=16$

$10...8=18$

$5...3=8$

$12...7=19$

$10...10=20$

$6...4=10$

$15...3=18$

$10...5=15$

12. Misollarni yeching:

$10+7$

$10+5$

$10+1$

$7+10$

$5+10$

$1+10$

$10+2$

$10+0$

$10+3$

$2+10$

$0+10$

$3+10$

13. Yig'indini toping:

$10+9$

$10+8$

$10+5$

$9+10$

$8+10$

$5+10$

$10+4$

$6+10$

$20+0$

$4+10$

$10+6$

$0+20$

14. Sonlarning yig'indisini toping:

$$10 \text{ sm} + 7 \text{ sm} + 1 \text{ sm}$$

$$13 \text{ sm} + 3 \text{ sm} + 2 \text{ sm}$$

$$12 \text{ m} + 6 \text{ m} + 1 \text{ m}$$

$$15 \text{ m} + 2 \text{ m} + 2 \text{ m}$$

$$1 \text{ l} + 7 \text{ l} + 1 \text{ l}$$

$$18 \text{ l} + 1 \text{ l} + 1 \text{ l}$$

15. Malika bir kitobni 3 kunda o'qib chiqdi. Birinchi kuni u 6 bet o'qidi, ikkinchi kuni 4 bet, uchinchi kuni 5 bet o'qidi. Kitob necha betli edi?

16. Kerakli sonni qo'ying:

9

1 va ...

7

1 va ...

2

1 va ...

5

1 va ...

8

1 va ...

3

1 va ...

6

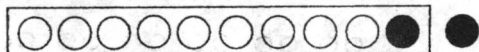
1 va ...

4

1 va ...

17. 9 ta oq doirachaga 2 ta qora doirachani qo'shish kerak. Bunday qiling: 9 ta oq doirachaga avval 1 ta qora doirachani qo'shing, hamma doirachalar nechta bo'ldi? $9+1=10$.

Endi 10 ta doirachaga qolgan yana bitta qora doirachani qo'shing. $10+1=11$. hamma doirachalar nechta? $9+2=11$.

Bunday yozing:

$$9+2=11$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ \underline{9+1+1=11} \end{array}$$

18. Misollarni yeching:

$9+5$

$9+8$

$9+6$

$9+7$

$9+9$

Esda tuting:

$9+1=10$	$9+3=12$	$9+5=14$	$9+7=16$
$9+2=11$	$9+4=13$	$9+6=15$	$9+8=17$
	$9+9=18$		

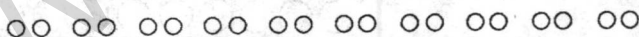
19. Bir qatorda 9 ta yetakchi, ikkinchi qatorda 5 ta yetakchi bor. Ikkala qatorda nechta yetakchi bor?

20. Karim sinfda 9 ta misol yechdi, uyda esa 7 ta misol yechdi. Karim hammasi bo'lib nechta misol yechdi?

21. Misollar tuzing va yeching.

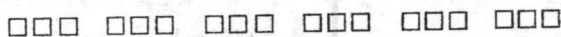
Birinchi qo'shiluvchi	9	9	9	9	9	9	9
Ikkinchi qo'shiluvchi	3	6	4	8	7	9	2
Yig'indi	?	?	?	?	?	?	?

22. Juftlab 20 gacha sanang.

$$2+2+2+2+2+2+2+2+2+2=20$$

23. Uchtalab 18 gacha sanang.

$$3+3+3+3+3+3=18$$

24. Quyidagi sonlarning har biridan oldingi sonni ayting:

8, 9, 12, 14, 16, 20.

Quyidagi sonlarning har biridan keyin keladigan sonni ayting:

7, 10, 13, 18, 19, 14, 17.

25. Qaysi biri katta? Qaysi biri kichik? $16+1$ mi yoki $16-1$ mi? $14-3$ mi yoki $14+3$ mi? $10+8$ mi yoki $10-8$ mi? $17+5$ mi yoki $17-5$ mi? Nima uchun?

Mana bunday yozing:

$$16+1 > 16-1$$

26. Misollarni yeching.

$8+2+9$	$6+4+2$
$10+5+1$	$10+7+3$
$13+3+4$	$18+1+1$
$9+4+5$	$9+2+7$
$7+3+4$	$9+1+9$
$10+4+5$	$10+9+1$
$14+2+3$	$11+8+1$
$9+7+3$	$9+9+2$
$0+9+5$	$9+3+4$

27. 1) Donxo'rak yoniga 9 ta chittak va 6 ta chumchuq uchib keldi. Donxo'rak yoniga nechta qush uchib keldi?

2) Donxo'rak yoniga ... qush uchib keldi. Donxo'rak yoniga nechta qush uchib kelgan? Keyin 11 ta qush uchib ketdi. Donxo'rak yonida nechta qush qoldi?

3) Donxo'rak yonida 9 ta chittak va 6 ta chumchuq uchib keldi. Keyin 11 ta qush uchib ketdi. Donxo'rak yonida nechta qush qoldi? Masalada nima ma'lum? Masalada nima so'ralyapti? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi? Qaysi amal bilan? Endi nechta qush qolganini bilish mumkinmi? Qaysi amal bilan? Endi biz masalaning savoliga javob berdikmi? Javobini ayting. Bu masalani yechish uchun nechta amal bajarish kerak?

2015/130 A 8731	Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston MK
--------------------	--

28. Misollarni yeching:

$8+2+9$

$8+2+2$

$8+2+4$

$8+2+10$

$8+2+1$

$8+2+7$

$8+2+5$

$8+2+8$

29. Yetishmayotgan sonlarni yozing:

$$\begin{array}{c} 8 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 9 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 5 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 7 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 4 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 3 \\ \wedge \\ 2 \text{ va } \dots \end{array}$$

30. $8+3=11$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } 1 \end{array}$$

$8+2+1=11$

31.

$8+4$

$8+5$

$8+2+2$

$8+2+.$

$8+6$

$8+ . + .$

8 ta to'rtini qo'shish uchun avval 8 ni 10 gacha to'ldirish kerak, so'ngra qolgan birliklarni qo'shish kerak.

32. Misollarni yeching.

$8+2+4$

$8+2+7$

$8+2+8$

$8+6$

$8+9$

$8+10$

Esda tuting:

$8+3=11$

$8+5=13$

$8+7=15$

$8+4=12$

$8+6=14$

$8+8=16$

33. Misollarni yeching.

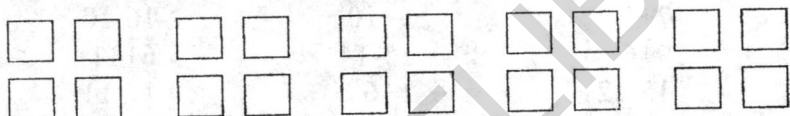
$$\begin{array}{ccccc} 8+5 & 8+7 & 8+3 & 8+8 & 8+4 \\ 9+4 & 9+6 & 9+2 & 9+7 & 9+3 \end{array}$$

Bu misollarni o'qing. "Plyus", "qo'shish" so'zlaridan foydalaning.

34. Doktor Begemot 8 ta tipratikon va 6 ta olmaxonni ko'rdi. Doktor begemot nechta hayvonni ko'rgan?

35. O'g'il bolalar archaga 8 ta o'yinchoq yasashdi, qiz bolalar ham shuncha o'yinchoq yasashdi. Bolalar hammasi bo'lib nechta o'yinchoq yasashdi?

36. To'rttalab 20 gacha sanang.

$$4+4+4+4+4=20$$

37. Misollarni yeching.

$$\begin{array}{cccc} 8+3 & 8+4 & 8+5 & 8+6 \\ 9+3 & 9+4 & 9+5 & 9+6 \end{array}$$

Bu misollarni o'qing. "Qo'shiluvchi", "yig'indi" so'zlaridan foydalaning.

38. 1) 8 nafar o'g'il bola bilan 7 nafar qiz bola bog'da ishlayotgan edi. Hammasi bo'lib necha nafar bola bog'da ishlayotgan edi?

2) .. bola bog'da ishlayotgan edi. (hammasi bo'lib necha nafar bola bog'da ishlayotgan edi?) Keyin 5 nafar bola ketdi. Necha nafar bola qoldi?

3) 8 nafar o'g'il bola bilan 7 nafar qiz bola bog'da ishlayotgan edi. Keyin 5 nafar bola ketdi. Necha nafar bola qoldi? Masalada nima ma'lum? Masalada nima so'ralyapti? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi? Qancha bola bog'da ishlayotganini darhol bilish mumkinmi? Qanday

amal bilan? Endi qancha bola qolganini bilish mumkinmi?
Qanday amal bilan? Masalani yeching va javobini yozing.

39. Qo'yilmagan sonlarni o'rniga son qo'ying.

$8+ \dots = 12$

$8+ \dots = 16$

$8+ \dots = 11$

$8+ \dots = 10$

$8+ \dots = 13$

$8+ \dots = 14$

$8+ \dots = 15$

$8+ \dots = 18$

$9+ \dots = 18$

$9+ \dots = 11$

$9+ \dots = 16$

$9+ \dots = 9$

40. O'g'zaki hisoblang:

$1+2$

$5+2$

$3+3$

$3+4$

$7-2$

$6+10$

$7+2$

$5+10$

$16-10$

$9+6$

$15-14$

$6+11$

$15-12$

$1+6$

$17-11$

$6+4$

$5+5$

$3+7$

$10-8$

$10-6$

$10+8$

$2+12$

$16-14$

$18-8$

$14-10$

$2+13$

$10-9$

$4+6$

$15-5$

$1+9$

41. Kerakli sonni yozing.

5

7

6

4

8

9

42. Misollarni yeching.

$7+3+4$

$7+3+5$

$7+3+0$

$7+3+3$

$7+3+8$

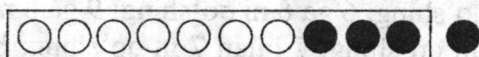
$7+3+6$

43.

$$7+4=11$$

$$\quad \wedge$$

$$7+3+1=11$$

44. Mana bunday yozing:

$$7+5$$

$$\quad \wedge$$

$$7+3+2$$

$$7+6$$

$$\quad \wedge$$

$$7+3+.$$

$$7+7$$

$$\quad \wedge$$

$$7+ . + .$$

45. Kerakli sonni o'rniga yozing:

$$5$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

$$8$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

$$7$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

$$9$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

$$4$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

$$6$$

$$\quad \wedge$$

$$4 \text{ va } \dots$$

46.

6+5

6+6

7+5

7+6

7+4

8+3

9+2

8+5

Bunday misollarni qanday yechish kerakligini tushuntiring.

47. Guldastada 18 ta atirgul bor. Ularni 2 ta vazaga qanday qilib bo'lish mumkin?

Javoblarini jadvalga yozing.

1 - vaza	5	...	6	...	1	...	...	...	...	...
2 - vaza	...	2	...	3	...	...	...	...	...	...

Esda tuting:

7+4=11

7+6=13

6+5=11

7+5=12

7+7=14

6+6=12

48. Maktab oshxonasida 7 ta stol bor. Yana 5 ta yangi stol qo'yildi. Oshxonada nechta stol bo'ldi?

49. Misollarni yozing va ularni yeching:

1) 7 ga 5 ni qo'shing; 6 ga 6 ni qo'shing; 9 ga 8 ni qo'shing.

2) 6 bilan 5 ni qo'shing; 7 bilan 7 ni qo'shing; 8 bilan 4 ni qo'shing.

3) 9 va 5 sonlarining yig'indisini toping; 8 va 8 sonlarining yig'indisini toping; 7 va 6 sonlarining yig'indisini toping.

4) Qo'shiluvchilar 6 va 5, 7 va 4, 8 va 9. Yig'indini toping.

5) 8 sonini 5 ta o'rttiring, 7 sonini 9 ta, 6 sonini 6 ta o'rttiring.

Masalalarga savol qo'ying va ularni yeching.

50. Magazinda payshanba kuni 9 ta televizor sotildi, juma kuni esa 6 ta, shanba kuni 5 ta televizor sotildi.

51. Bolalar qog'ozdan bayroqchalar qiyishdi. Po'lat 6 ta bayroqcha qiydi, Vasila ham shuncha bayroqcha qiydi. Karim esa 7 ta bayroqcha qiyib oldi.

Kerakli sonlarni qo'ying va ularni yeching.

52. Bolalar koptokni nishonga tashlayotgan edi. Gulchehra nishonga 7 marta tushirdi. Salima ... marta, Dilshod ... marta tushirdi. Bolalar nishonga necha marta tushirishgan?

53. Sobir cho'plardan shakllar yasadi. Avval u 4 ta cho'p olib to'rtburchak yasadi. So'ngra ... ta cho'pdan uchburchak yasadi, keyin ... ta cho'pdan to'g'ri to'rtburchak yasadi. Sobirga hammasi bo'lib nechta cho'p kerak bo'ldi?

54. Misollarni yeching.

$17+3-20$

$15-5+10$

$14+5-11$

$17-6+8$

$2+17-19$

$18-8+0$

$12+7-9$

$20-20+15$

$15+4-10$

$14-10+12$

$16+3-0$

$15-10-5$

Misollar bilan yozing.

55. Qizcha bir qo'lidagi savatda 3 ta nok, ikkinchi qo'lidagi savatda 12 ta nok olib ketayotgan edi. Bitta savatni bo'shatish kerak. Qizcha birinchi savatdagi noklarni ikkinchi savatga soldi. Qanday qilgan qulay: 12 ta nokni olib solishmi yoki 3 ta nokni olib solishmi?

$3+12$

yoki

$12+3$

56. O'ng tomoningga 9 ta cho'p, chap tomoningga 4 ta cho'p qo'y. Hammasi bo'lib nechta cho'p qo'yding? $9+4=13$

O'ng tomoningga 4 ta cho'p qo'y, chap tomoningga 9 ta cho'p qoy. Hammasi bo'lib nechta cho'p qo'yding? $4+9=13$

Nima uchun bu misollarning javoblari bir xil? Bu misollarni mana bunday yozish mumkin: $9+4=4+9$

57. Misollarni yeching.

$9+4$

$8+5$

$7+6$

$4+9$

$5+8$

$6+7$

$6+5$

$8+3$

$9+2$

$5+6$

$3+8$

$2+9$

Nima uchun misollarni har bir juftining javobi bir xil?

Masalalarni yeching.

58. Bo'yoqchi bir kunda 11 ta partani bo'yadi, uning shogirdi esa 7 ta partani bo'yadi. Ular birgalikda nechta parta bo'yashgan?

59. Mashina turar joyidan 8 ta yuk mashina va 11 ta yengil mashina chiqib ketdi. Hammasi bo'lib nechta mashina chiqib ketgan?

60. Misollarni yeching.

$7+9$

$6+5$

$8+4$

$2+9$

$6+7$

$4+8$

$9+5$

$6+6$

$7+8$

$5+9$

$8+6$

$9+2$

$8+3$

$9+6$

$7+4$

$13-11+7$

$14-10+9$

$18-12+8$

$16-14+8$

$17-11+7$

$20-17+9$

$20-11+9$

$20-13+8$

$19-11+9$

61. 1) Archada 7 ta qizil va 9 ta yashil chiroqlar yonmoqda. Archada nechta chiroq yonyapti?

2) Archada ... ta chiroq yonyapti. 2 ta chiroq tushib sindi. Archada nechta chiroq qoldi?

Bu ikki masalani bitta masala qilib birlashtiring. Qaysi savolni qoldirish kerak?

62. 1) O'quvchilar 8 tup shaftoli ko'chati va 5 tup olma ko'chati ekdi. O'quvchilar nechta daraxt ko'chati o'tqazishgan?

2) O'quvchilar ... tup daraxt ko'chat o'tqazishdi. 1 tup daraxt ko'chati tutmay qurib qoldi. Necha tup ko'chat tutgan?

Bu ikki masalani bitta masala qilib birlashtiring. Qaysi masalaning savolini qoldirish kerak?

63. Misollarni yeching.

$1+1$

$6+6$

$8+8$

$10+10$

$3+3$

$7+7$

$9+9$

$5+5$

$2+2$

$4+4$

64. Sonlarning yig'indisini toping.

Birinchi qo'shiluvchi	9	6	7	8	4	10	12	1
Ikkinchi qo'shiluvchi	4	6	5	8	12	8	7	19
Yig'indi	?	?	?	?	?	?	?	?

Birinchi qo'shiluvchi ikkinchi qo'shiluvchiga teng bo'lishi mumkinmi? Jadvaldan ana shunday misol toping.

Birinchi qo'shiluvchi ikkinchi qo'shiluvchidan katta bo'lishi mumkinmi? Shu jadvaldan ana shunday misol toping.

Birinchi qo'shiluvchi ikkinchi qo'shiluvchidan kichik bo'lishi mumkinmi? Bu jadvaldan ana shunday misol toping.

65. Sonlarning yig'indisini toping.

$$15+0 \quad 0+9 \quad 12+0 \quad 0+20 \quad 16+10$$

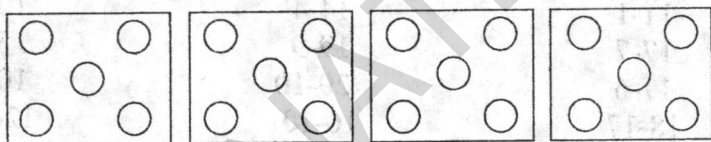
Sonlarning yig'indisi qachon qo'shiluvchilardan biriga teng bo'ladi? Bunda ikkinchi qo'shiluvchi qanday son bo'ladi? O'zingiz ana shunday misollar o'ylab toping.

Quyidagi masalalarning shartlari nimasi bilan farq qiladi? Ularning yechilishi nimasi bilan o'xshash? Nima uchun?

66. Kichkina qayiqqa 5 kishi sig'adi, katta qayiqqa esa undan 9 ta ortiq kishi sig'adi. Katta qayiqqa necha kishi sig'adi?

67. Kichkina qayiqqa 5 kishi sig'adi, katta qayiqqa 9 kishi sig'adi. Ikkala qayiqqa necha kishi sig'adi?

68. 5 dan 20 gacha beshtalab sanang.

$$5+5+5+5=$$

69. Qo'shish kerakmi yoki ayirish kerakmi?

$$15 \dots 5 = 20$$

$$18 \dots 7 = 11$$

$$20 \dots 6 = 14$$

$$20 \dots 13 = 7$$

$$20 \dots 7 = 13$$

$$9 \dots 4 = 13$$

$$8 \dots 6 = 14$$

$$5 \dots 6 = 11$$

70. Misollarni yeching va mana bunday yozing:

$$5+9=14$$

$$9+5=14$$

$$5+9=9+5$$

$$6+8$$

$$6+5$$

$$7+6$$

$$4+7$$

$$9+2$$

...

...

...

...

...

71.	7+4+5	9+2+8
	6+5+5	8+3+9
	9+7+0	0+4+8
	20-11-7	14-10-3
	15-5-9	12-2-10
	19-13-6	17-5-12

72. 10 hosil qilish uchun nechani ayirish kerak?

11-?=10	18-?=10
12-?=10	15-?=10
19-?=10	14-?=10
13-?=10	20-?=10

73. Misollarni yeching.

11-1	14-4	10-8
17-7	19-9	15-3
17-6	20-10	10-1
18-17	16-10	12-10

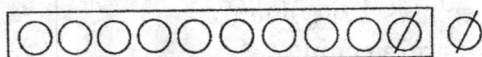
74. Qayiqlar turar joyida 12 ta qayiq bor edi. Ko'lda sayr qilish uchun 10 ta qayiq olindi. Qayiqlar turar joyida nechta qayiq qoldi?

75. Salim akasi bilan 18 ta baliq tutdi. 8 ta baliqdan sho'rva qilishdi, qolganlarini qovurishdi. Ular nechta baliq qovurishgan?

76. Misollarni yeching.

11-1+5	11-1+7
11-1-5	11-1-7
11-1+0	11-1+1
11-1-0	11-1-1
11-1-2	11-1-3
11-1-8	11-1-9
11-1-6	11-1-4
11-1-10	11-0-1

77. 11 ta cho'p oling. 2 ta cho'pni parta ostiga qo'yish kerak. Avval parta ostiga 1 ta cho'pni qo'ying. Bunda nechta cho'p qoladi? Endi yana 1 ta cho'pni olib qo'ying. Parta ustida nechta cho'p qoldi?

78.

11-3

1 va 2

11-1-2

11-5

1 va .

11-1-.

11-4

. va .

11-.-.

11 dan 6 ni ayirish kerak. Buni qanday qilish mumkin? O'nlik qolishi uchun avval 11 dan 1 ni ayiramiz, so'ngra o'nlikdan yoki 10 dan qolgan 5 birlikni ayiramiz.

79. Misollarni yeching.

11-1-1

11-1-4

11-2

11-5

11-1-9

11-1-8

11-10

11-9

11-1-7

11-1-2

11-8

11-3

11-1-6

11-1-3

11-7

11-4

Esda tuting:

11-2=9

11-4=7

11-3=8

11-5=6

11-6=5

11-8=3

11-7=4

11-9=2

80. Po'chtachi 11 ta xatni egalariga yetkazishi kerak. U 5 ta xatni egalariga yetkazdi. Po'chtachi yana nechta xatni egalariga yetkazishi kerak?

81. Savatchada 12 ta sabzi bor edi. 8 tasi quyonlarga berildi. Savatchada nechta sabzi qolgan?

82. Misollarni yeching.

11+2	11+5	11+8
11-2	11-5	11-8
11+3	11+6	11+9
11-3	11-6	11-9

83. Misollar tuzing va ularni yeching.

Kamayuvchi	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Ayiriluvchi	8	2	5	10	5	4	7	9	3	0
Ayirma	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?

84. Qishloqda 8 ta yuk mashinasi bor edi. Yana 5 ta yangi yuk mashinasi sotib olindi. Ikkita mashina maktabga berildi. Qishloqda nechta mashina qoldi?

Bu masaladan ikkita masala tuzing. Birinchi masalani o'qing. Bu masalada nima yetishmaydi? Kerakli savol qo'ying. Masalani yeching.

85. Misollarni yeching.

12-2-1	12-2-2
12-2-3	12-2-7
12-2-5	12-2-6
12-2-4	12-2-8

86. Baliqchi 12 ta baliq tutdi. 2 ta baliqni mushugiga berdi. 9 ta baliqni qovurdi. Nechta baliq qoldi?

Masalaning yechilishini misol tariqasida mana bunday yozing. $12-2-9=...$

87. Hovlida 12 nafar bola o'ynayapti. Oldin 2 nafar o'g'il bola dars tayyorlash uchun uyiga ketdi, keyin yana 7 nafar o'g'il bola ketdi. Hovlida qancha bola o'ynab qoldi? Masalaning yechilishini misol tariqasida yozing.

88. Ushbu: 12, 11, 15 sonlarining har birida nechta o'nlik va nechta birlik bor? Misol tariqasida yozing:

$$10 + \dots = 12 \quad \dots + \dots = 11 \quad \dots + \dots = 15$$

89. 12 ta doiracha oling. 3 ta doirachani konvertga solish kerak. Avval 2 ta doirachani konvertga soling. Nechta doiracha qoldi? Endi yana 1 ta doirachani konvertga soling. Nechta doiracha qoldi?

$$12 - 3 = 9$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } 1 \end{array}$$

$$12 - 2 - 1 = 9$$

$$12 - 4$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } 2 \end{array}$$

$$12 - 5$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } . \end{array}$$

$$12 - 6$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ . \text{ va } . \end{array}$$

$$12 - 2 - 2$$

$$12 - 2 - .$$

$$12 - . - .$$

90. Misollarni yeching.

$$12 - 7$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } . \end{array}$$

$$12 - 2 - .$$

$$12 - 8$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 2 \text{ va } . \end{array}$$

$$12 - 2 - .$$

$$12 - 9$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ . \text{ va } . \end{array}$$

$$12 - . - .$$

Esda tuting:

$$12 - 2 = 10$$

$$12 - 3 = 9$$

$$12 - 6 = 6$$

$$12 - 7 = 5$$

$$12 - 4 = 8$$

$$12 - 5 = 7$$

$$12 - 8 = 4$$

$$12 - 9 = 3$$

91. Misollarni yeching.

12-8

12-4

12-6

12-3

12-10

12-5

12-5

12-2

12-9

12-0

92. Qayıqlar turar joyida 12 ta qayıq bor edi. Ko'lda sayr qilish uchun 5 ta qayıq olindi. Qayıqlar turar joyida nechta qayıq qoldi?

Masalaga yetishmaydigan sonni qo'ying va uni yeching.

93. Kitob 11 betli. Gulchehra kitobning ... betini o'qib bo'ldi. Gulchehra yana necha bet kitob o'qishi kerak?

94. Misollar tuzing va ularni yeching.

Kamayuvchi	12	12	12	12	12	12	12	12
Ayriluvchi	5	7	8	4	2	10	0	9
Ayirma	?	?	?	?	?	?	?	?

95. Misollarni yeching.

8+4-9

5+7-12

9+3-4

2+9-5

10+1-9

6+6-4

2+10-12

8+4-10

96.

12-3+6

11-4-5

11-4+7

12-5-6

12-10+5

11-10-1

11-10+8

12-11-0

97. Yozilmagan sonlarni o'rniga qo'ying.

9+ . =14

12- . =5

7+ . =12

11- . =8

6+ . =15

12- . =6

$$. +10=15$$

$$. +9=18$$

$$.. +7=17$$

$$11-. =6$$

$$12-. =4$$

$$11-. =5$$

98. Sobirda 8 ta katak daftar va shuncha bir chiziqli daftar bor. U 10 ta daftarni akasiga berdi. Sobirda nechta daftar qoldi? Bu masaladan ikkita masala tuzing. Birinchi masalani o'qing. Savolni o'qing va bu masalani yeching.

Ikkinchi masalani o'qing. Savolini o'qing va masalani yeching. Butun masalaning yechilishini va javobini yozing.

99. Oshxonaga 2 ta bo'chkada sut keltirildi. Birinchi bo'chkada 9 l, ikkinchi bo'chkada 11 l sut bor. Nonushtaga 14 l sut ishlatildi. Necha litr sut qolgan?

100. Namuna bo'yicha misollar tuzing va ularni yeching.

$7+5=12$	$9+3$	$8+4$	$12+0$
$5+7=12$	...	...	...
$12-7=5$	...	...	...
$12-5=7$	...	...	...

101. Ikki sonning yig'indisi 12. Bu sonlar qanday sonlar bo'lishi mumkin? Jadvalga yozing.

Birinchi son	8	?	?	?	?	?	?
Ikkinchi son	4	?	?	?	?	?	?
Yig'indi	12	12	12	12	12	12	12

Quyidagi masalalarning shartlari va yechilishlari bir-biridan nimasi bilan farq qiladi? Nima uchun?

102. Malik quyonlarga 7 ta sabzi olib keldi, Karima esa 5 ta sabzi olib keldi. Bolalar quyonlarga nechta sabzi olib kelishgan?

103. Bolalar quyonlarga 12 ta sabzi olib kelishdi. Quyonlar 7 ta sabzini yeyishdi. Necha sabzi qoldi?

104. Vohid qog'ozdan 12 ta qizil bayroqcha, undan 3 ta kam ko'k bayroqcha yasadi. Vohid nechta ko'k bayroqcha yasagan?

105. Vohid qog'ozdan 12 ta qizil bayroqcha, undan 3 ta ortiq ko'k bayroqcha yasadi. Vohid nechta ko'k bayroqcha yasagan?

106. Misollarni yeching. Javoblarini taqqoslang. Nima uchun ular har xil?

$12+3$

$11+4$

$12+5$

$12-3$

$11-4$

$12-5$

$11+9$

$12+8$

$11-9$

$12-8$

$12-4$

$11-6$

$12-7$

$12+4$

$11+6$

$12+7$

$11-8$

$12-6$

$11+8$

$12+6$

107. Misollarni yeching.

$12-8$

$12-12$

$12-0$

Ayriluvchi kamayuvchidan kichik bo'lishi mumkinmi? Shunday misol toping. O'zingiz shunday 4 ta misol tuzing va ularni yeching.

Ayriluvchi 0 ga teng bo'lishi mumkinmi? Bunday holda javob qanday bo'lishi kerak? Shunday misol toping. Yana 4 ta shunday misol toping va ularni yeching. $12-18=...$ misolini yechish mumkinmi? Agar mumkin bo'lmasa, nima uchun?

108. Yetishmaydigan sonlarni yozing:

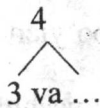
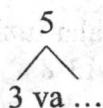
$$\begin{array}{c} 8 \\ \wedge \\ 3 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 6 \\ \wedge \\ 3 \text{ va } \dots \end{array}$$

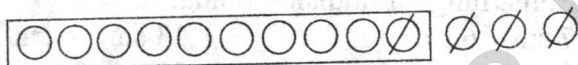
$$\begin{array}{c} 9 \\ \wedge \\ 3 \text{ va } \dots \end{array}$$

$$\begin{array}{c} 7 \\ \wedge \\ 3 \text{ va } \dots \end{array}$$

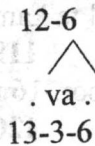
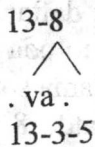
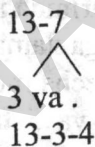
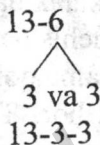
109. 13 dan mana bunday ayiring: 13 dan 4 ni ayirish kerak. Buni qanday qilish mumkin? O'nlik qolishi uchun avval 13 dan 3 ni ayiramiz. So'ngra o'nlikdan yoki 10 dan qolgan birlikni ayiramiz.

110. 13 dan 5 ni ayirish kerak. Buni cho'tda qanday bajarish mumkin?

Cho'tga 1 o'nlik va 3 birlikni soling. Avval 3 birlikni ayiring. Cho'tda birlikdan iborat 1 o'nlik qoladi. Necha birlikni ayirish kerak? Endi 10 birlikdan 2 birlikni ayiramiz. Qanday son hosil bo'ldi?

111.

Esda tuting:

$$13-4=9$$

$$13-5=8$$

$$13-6=7$$

$$13-7=6$$

$$13-8=5$$

$$13-9=4$$

112. Misollarni yeching.

$$13-4$$

$$13-3-1$$

$$13-7$$

$$13-3-4$$

$$13-5$$

$$13-3-2$$

113. Avtobusda 13 nafar yo'lovchi bor edi. Bekatda 5 nafar yo'lovchi tushib ketdi. Avtobusda nechta yo'lovchi qolgan?

114. Malikada 13 ta qalam bor edi. U 4 ta qalamini dugonasiga berdi. Masalaga savol qo'ying va uni yeching.

115. Misollar bo'yicha masalalar tuzing va ularni yeching.

11-7   13-8   12-9

116. Misollarni yeching.

10-9   10-8   10-10

11-9   11-8   11-10

12-9   12-8   12-10

13-9   13-8   13-10

117. Sonlarning yig'indisini toping.

7 sm + 6 sm   13 sm - 6 sm

3 m + 9 m   12 m - 9 m

8 l + 8 l   16 l - 8 l

13 l + 5 l   18 l - 13 l

13 sm + 7 sm   20 sm - 7 sm

12 m + 7 m   19 m - 12 m

118. Mahmudda 13 ta katak daftar bor, Karimda esa undan 4 ta kam katak daftar bor. Karimda nechta katak daftar bor?

119. Bir to'pda 12 m gazlama, ikkinchisida 8 m gazlama bor. 16 m gazlama sotildi. Necha metr gazlama qolgan?

120. Savatda 8 ta nok va 5 ta olma bor. Tushlik vaqtida olma va nokdan 9 tasi yeyildi. Savatda qancha meva qoldi?

121. O'tloqda 7 ta kulrang g'oz va 6 ta oq g'oz yurgan edi. 8 ta g'oz ariq tomonga ketdi. O'tloqda nechta g'oz qoldi?

122. Bir to'pda 13 ta daftar bor. Bu daftarlar orasida nechtasi katak daftar va nechtasi bir chizikli daftar bo'lishi mumkin? Javoblarni jadval tarzida yozing.

Katak daftar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
Bir chizikli daftar	4	?	?	?	?	?	?	?	?	?

123. Misollarni yeching.

8+4+4   12-9-2

7+9+0   13-4-7

12+5+3   11-5-5

124. Namunaga qarab misollar tuzing va ularni yeching.

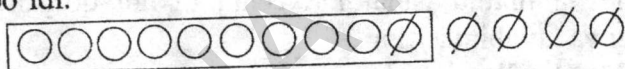
9+4	8+5	7+6	10+3
4+9	...	...	...
13-4	...	...	...
13-9	...	...	...

125. Misollarni yeching.

13+7	13+6	13+5
13-7	13-6	13-5
13+4	11+3	12+4
13-4	11-3	12-4

126. 14 dan 5 ni ayirish kerak. Buni cho'tda qanday bajarish mumkin?

1 o'nlik va 4 birlikni cho'tga soling. Avval 4 birlikni ayiring. Cho'tda qanday son qoladi? 1 o'nlikni birliklar bilan almashtiring. Endi 10 birlikdan qolgan 1 birlikni ayiring. Qanday son hosil bo'ldi.

127.

$$\begin{array}{c}
 14-6=8 \\
 \wedge \\
 4 \text{ va } 2 \\
 14-4-2=8
 \end{array}$$

128.

$$\begin{array}{c}
 14-7 \\
 \wedge \\
 4 \text{ va } 3 \\
 14-4-3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{c}
 14-8 \\
 \wedge \\
 4 \text{ va } . \\
 14-4-.
 \end{array}$$

$$\begin{array}{c}
 14-9 \\
 \wedge \\
 . \text{ va } . \\
 14-.-.
 \end{array}$$

Esda tuting:

14-5=9	14-6=8	14-7=7
14-8=6	14-9=5	

129. Misollarni yeching.

14-4	14-5	14-6
13-4	13-5	13-6
12-4	12-5	12-6
11-4	11-5	11-6
14-7	14-8	14-9
13-7	13-8	13-9
12-7	12-8	12-9
11-7	11-8	11-9

130. Donxo'rak yoniga 12 ta chittak va 2 ta chumchuq uchib keldi. Hamma qushlar ovqatlanib, uchib ketishdi. Donxo'rak yonida nechta qush qoldi? Masalaning shartini o'qing. Uning savoliga darhol javob berish mumkinmi?

131. Bir ayol 10 ta tuxum va yana 4 ta tuxum sotib oldi. Ayol 11 ta tuxum ishlatdi. Nechta tuxum qolgan? Masalani yeching va javobini ayting.

132. Misollarni yeching.

$12 + 6 + 2$	$14 + 2 + 2$
$14 - 6 - 3$	$12 - 9 - 2$
$11 - 6 + 7$	$13 - 7 + 8$
$14 + 5 - 9$	$11 + 0 - 6$

133. Quyidagi sonlarning har birida nechta o'nlik va nechta birlik borligini ayting. 16, 11, 20, 13, 15, 10, 14, 18, 12.

Har bir sondan 1 o'nlik ayiring. Javoblarini ayting.

134. Bir idishda 12 l benzin, ikkinchi idishda 6 l benzin bor. 18 l benzin ishlatildi. Necha litr benzin qoldi? Bu masalani yechish uchun nechta amal bajarish kerak? Bu masalani siz qanday yechishingizni aytib bering.

135. Qurilishda 9 ta yuk mashinasi va 7 ta traktor ishlayotgan edi. 15 ta mashina ishni tugatdi. Qurilishda nechta mashina qoldi? Masalaning shartini, uning savolini o'qing. Yechilishini yozing, javobini ayting.

136. Misollar tuzing va ularni yeching.

1- qo'shiluvchi	9	9	7	7	8	8
2- qo'shiluvchi	7	8	5	7	8	4
Yig'indi	?	?	?	?	?	?

1- qo'shiluvchi	11	14	12	13	14
2- qo'shiluvchi	9	7	8	6	5
Yig'indi	?	?	?	?	?

137. Misollarni yeching.

14-0	0+12	18-0
18+1	13-1	1+10
12-12	17-17	10-10
11+0	20-0	0+16
14-1	15+1	18-1
20-20	17-17	16-16

Masalalarni shunday davom ettiringki, ular ikki amal bilan yechiladigan bo'lsin.

138. 1) Avtobusda 12 nafar ayol va 7 nafar erkak ketayotgan edi. Avtobusda nechta yo'lovchi ketyapti?

$$12 \text{ kishi} + 7 \text{ kishi} = 19 \text{ kishi.}$$

2) ...

Javob ...

139. 1) Aeroportda 4 ta kichkina samolyot va 9 ta katta samolyot bor edi.

2) ...

Javob ...

140. Yetishmayotgan sonni o'rniga yozing:

$$\begin{array}{c} 6 \\ \wedge \end{array}$$

5 va .

$$\begin{array}{c} 9 \\ \wedge \end{array}$$

5 va .

$$\begin{array}{c} 7 \\ \wedge \end{array}$$

5 va .

$$\begin{array}{c} 8 \\ \wedge \end{array}$$

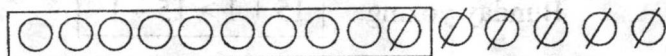
5 va .

141. 15 dan mana bunday ayiring:

$$15-6=9$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 5 \text{ va } 1 \end{array}$$

$$15-5-1=9$$

142. 15-5-2

15-7

15-5-3

15-8

15-5-4

15-9

Esda tuting:

15-6=9

15-7=8

15-8=7

15-9=6

143. Misollarni yeching:

15-6

15-7

15-8

14-6

14-7

14-8

13-6

13-7

13-8

12-6

12-7

12-8

11-6

11-7

11-8

14-9

14-10

13-9

13-10

12-9

12-10

11-9

11-10

144. Quyidagi sonlarni 15 gacha to'ldiring: 7,9,4,10,8,5,14.

Masalalarni shunday davom ettiringki, u ikki amal bilan yechiladigan bo'lsin.

145. 1) Bir bankada 11 stakan sharbat, ikkinchi bankada 5 stakan sharbat bor;

2) ...

146. 1) Duradgor 9 ta tokcha yasadi, uning shogirdi esa 3 ta tokcha yasadi.

2) ...

147. Qaysi biri katta? Qaysi biri kichik? $15 + 1$ mi yoki $15 - 1$ mi?

Bunday yozing:

$$15 + 1 > 15 - 1$$

$14 + 1 \text{ mi yoki } 14 - 1 \text{ mi}$

$12 + 4 \text{ mi yoki } 12 - 4 \text{ mi}$

$11 - 3 \text{ mi yoki } 11 + 3 \text{ mi}$

$11 - 9 \text{ mi yoki } 11 + 9 \text{ mi}$

$8 + 7 \text{ mi yoki } 8 - 7 \text{ mi}$

$15 - 4 \text{ mi yoki } 15 + 4 \text{ mi}$

148. Misollarni yeching.

$6 + 9 - 4$

$15 - 8 + 6$

$14 - 3 - 8$

$4 + 8 - 6$

$12 - 9 + 5$

$12 - 6 - 6$

$7 + 7 - 9$

$15 - 6 + 3$

$14 - 9 - 5$

$6 + 5 - 10$

$11 - 7 + 5$

$15 - 1 - 9$

149. 16, 17, 18 dan mana bunday ayiring:

$16 - 7 = 9$

$17 - 8 = 9$

$18 - 9 = 9$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 6 \text{ va } 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 7 \text{ va } 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 8 \text{ va } 1 \end{array}$$

$16 - 6 - 1 = 9$

$17 - 7 - 1 = 9$

$18 - 8 - 1 = 9$

$16 - 8$

$16 - 9$

$17 - 9$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 6 \text{ va } . \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 6 \text{ va } . \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \wedge \\ 7 \text{ va } . \end{array}$$

$16 - 6 - .$

$16 - 6 - .$

$17 - 7 - .$

Esda tuting:

$16 - 7 = 9$

$17 - 8 = 9$

$18 - 9 = 9$

$16 - 8 = 8$

$17 - 9 = 8$

$16 - 9 = 7$

150. Misollarni yeching.

$16 - 7$

$16 - 8$

$16 - 9$

$16 - 6 - 1$

$16 - 6 - 2$

$16 - 6 - 3$

$17 - 8$

$17 - 9$

$17 - 7 - 1$

$17 - 7 - 2$

Quyidagi masalalarning shartlari nimasi bilan farq qiladi? Bu masalalarning yechilishida qanday umumiylik bor? Nima uchun? Siz 151 va 152 – masalalardan qaysi birini qoldirgan bo‘lar edingiz? Nima uchun?

151. Zarang daraxtining balandligi 8 m, terakning balandligi esa undan 3 m ortiq. Terakning balandligi qancha?

152. Zarang daraxtining balandligi 8 m, terak esa undan 3 m ortiq. Terakning balandligi qancha?

153. Agar kichkina varrak 9 m balandlikka, katta varrak esa undan 3 m balandlikka ko‘tarilgan bo‘lsa, katta varrak necha metr balandlikka ko‘tarilgan?

154. Agar Vohid 12-qavatda, Malika esa undan 5 qavat pastda yashashi ma‘lum bo‘lsa, Malika nechanchi qavatda yashaydi?

155. Baland, past so‘zlari bilan masalalar tuzing va ularni yeching.

156. Misollar tuzing va ularni yeching.

Birinchi qo‘shiluvchi	9	6	7	8	5	10
Ikkinchi qo‘shiluvchi	9	6	7	8	5	10
Yig‘indi	?	?	?	?	?	?

Kamayuvchi	12	18	20	16	10	14
Ayriluvchi	6	9	10	8	5	7
Ayirma	?	?	?	?	?	?

157. Misollarni yeching.

$$8\text{ l} + 7\text{ l}$$

$$17\text{ l} - 9\text{ l}$$

$$12\text{ l} + 4\text{ l}$$

$$16\text{ l} - 12\text{ l}$$

$$15\text{ m} + 5\text{ m}$$

$$14\text{ m} - 8\text{ m}$$

$$18\text{ m} + 2\text{ m}$$

$$19\text{ m} - 14\text{ m}$$

$$6 \text{ sm} + 8 \text{ sm}$$

$$18 \text{ sm} - 9 \text{ sm}$$

$$11 \text{ sm} + 9 \text{ sm}$$

$$18 \text{ sm} - 13 \text{ sm}$$

Quyidagi masalalarning shartlari nimasi bilan farq qiladi? Ularning yechilishida qanday umumiylik bor? Nima uchun?

158. Birinchi kesmaning uzunligi 7 sm, ikkinchi kesmaning uzunligi undan 4 sm ortiq. Ikkinchi kesmaning uzunligi qancha?

159. Birinchi kesmaning uzunligi 7 sm, ikkinchi kesma esa undan 4 sm uzun. Ikkinchi kesmaning uzunligi qancha?

160. 5 sm uzunlikda bitta kesma chizing, undan 2 sm uzun bo'lgan boshqa kesma chizing.

Uzunligi 9 sm bo'lgan bir kesma, uzunligi undan 3 sm qisqa bo'lgan ikkinchi kesma chizing.

161. Qalamning uzunligi 20 sm, cho'p esa undan 12 sm qisqa. Cho'pning uzunligi qancha?

162. Uzun, qisqa so'zlari bilan masalalar tuzing. Ularni yeching.

163. Misollarni yeching.

$$11 - 1 + 5$$

$$12 - 4 + 7$$

$$17 - 7 + 0$$

$$11 - 5 + 8$$

$$15 - 2 + 3$$

$$13 - 2 + 0$$

$$15 - 2 + 7$$

$$12 - 7 + 4$$

$$16 - 6 + 3$$

$$18 - 4 + 5$$

$$15 - 6 + 3$$

$$17 - 8 + 5$$

$$20 - 4 + 0$$

$$17 - 6 + 6$$

$$18 - 9 + 3$$

$$11 - 9 + 6$$

164. 10 hosil qilish uchun nechani ayirish kerak?

$$11 - ? = 10$$

$$12 - ? = 10$$

$$14 - ? = 10$$

$$20 - ? = 10$$

$$18 - ? = 10$$

$$15 - ? = 10$$

$$16 - ? = 10$$

$$17 - ? = 10$$

$$19 - ? = 10$$

$$13 - ? = 10$$

Masalalarni taqqoslang va ularni yeching.

165. Bankaga 2 l sut quyildi, chelakka esa undan 8 l ortiq sut quyildi. Chelakka necha litr sut quyilgan? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi? Qanday amal bilan?

166. Bankaga 2 l sut quyildi, chelakka esa undan 8 l ortiq sut quyildi. Bankaga va chelakka hammasi bo'lib necha litr sut quyilgan.

Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi? Darhol nimani bilish mumkin? Qanday amal bilan? Endi masalaning savoliga javob berish mumkinmi? Qanday amal bilan?

167. Kim tezroq og'zaki hisoblaydi?

$6 + 9$	$18 - 9$	$8 + 4$
$. - 7$	$. + 6$	$. - 5$
$. + 8$	$. - 7$	$. - 12$

$14 - 6$	$17 - 9$	$20 - 10$
$. + 10$	$. + 7$	$. + 9$
$. - 5$	$. - 8$	$. - 12$
$. - 13$	$. + 12$	$. + 0$

Masalalarning shartlari nimasi bilan farq qiladi? Ularning yechilishida qanday umumiylik bor? Nima uchun?

168. Oq tasmaning eni 9 sm, qora tasmaning eni 2 sm ortiq. Qora tasmaning eni qancha?

169. Oq tasmaning eni 9 sm, qora tasma esa undan 2 sm enliroq. Qora tasmaning eni qancha?

170. Daryoning eni 12 m, ariqning eni esa undan 11 m kam. Ariqning eni qancha?

171. Daryoning eni 12 m, ariq undan 11 m tor. Ariqning eni qancha?

172. Bitta tokchanning eni 16 sm, ikkinchi tokcha undan 4 sm keng. Ikkinchi tokchanning eni qanchaga keng?

173. Daftarning eni 17 sm, kitob esa undan 3 sm ensiz. Kitobning eni qancha?

174. Keng, tor so'zlari bilan masalalar tuzing. Ularni yeching.

175. Og'zaki sanang.

$12 + 8$	$20 - 14$	$9 + 9$
$. - 14$	$. + 9$	$. - 8$
$. + 6$	$. + 5$	$. - 12$
$. - 9$	$. + 15$	$. - 0$
$18 - 18$	$7 + 8$	$20 - 6$
$. + 15$	$. - 9$	$. + 0$

176. Misollarni taqqoslang. Misollar har bir juftining javoblari nima uchun turlicha?

$14 + 6$	$11 + 9$	$13 + 7$	$12 + 8$
$14 - 6$	$11 - 9$	$13 - 7$	$12 - 8$

177. Misollarni yeching.

$12 - 12 + 6$	$6 + 6 - 10$	$20 - 10 - 10$
$15 - 9 + 5$	$7 + 9 - 6$	$10 - 6 - 10$
$14 - 7 + 7$	$8 + 5 - 6$	$18 - 9 - 6$

178. Uy qurilishida 13 ta g'isht teruvchi va 4 ta suvoqchi ishladi. Masalani ikki amal bilan yechiladigan qilib davom ettiring.

179. Opasida 18 ta rangli tarqatma va 2 ta oddiy tarqatma bor edi. Masalani ikki amal bilan yechiladigan qilib davom ettiring.

180. Namunaga qarab misollar tuzing va ularni yeching.

$9 + 3 = 12$	$8 + 5$	$7 + 4$
$3 + 9 = 12$	...	...
$12 - 3 = 9$	...	...
$12 - 9 = 3$	...	...

$9 + 6$	$10 + 3$	$6 + 5$
...	...	...
...	...	...
...	...	...

181. Qo'shish kerakmi yoki ayirish kerakmi?

$$12 \dots 5 = 17$$

$$13 \dots 7 = 6$$

$$12 \dots 5 = 7$$

$$13 \dots 7 = 20$$

$$16 \dots 4 = 20$$

$$19 \dots 1 = 18$$

$$16 \dots 4 = 12$$

$$19 \dots 1 = 20$$

182. Misollarni yeching.

$$17 + 3 - 20$$

$$15 - 5 + 10$$

$$14 + 5 - 11$$

$$17 - 9 + 12$$

$$2 + 17 - 19$$

$$18 - 9 + 0$$

$$12 + 8 - 20$$

$$11 - 11 + 5$$

$$12 + 3 - 9$$

$$20 - 20 + 15$$

$$16 + 5 - 10$$

$$14 - 7 + 12$$

$$16 + 3 - 8$$

$$15 - 8 + 6$$

$$9 + 7 - 0$$

$$16 - 6 + 3$$

Masalalarning shartlari nimasi bilan farq qiladi? Ularning yechilishlarida qanday umumiylik bor? Nima uchun?

183. Salomat 7 yoshda, G'ayratning yoshi undan 4 yosh ortiq. G'ayrat necha yoshda?

184. Salomat 7 yoshda, G'ayrat undan 4 yosh katta. G'ayrat necha yoshda?

185. Sobirning do'sti 12 yoshda. Sobirning yoshi undan 3 yosh kam. Sobir necha yoshda?

186. Sobirning do'sti 12 yoshda, Sobir undan 3 yosh kichkina. Sobirning yoshi nechada?

187. Tashlab ketilgan sonlarni o'rniga qo'ying va masalani yeching.

Komil .. yoshda, Komilning o'rtog'i Komildan .. yosh katta. Komilning o'rtog'i necha yoshda?

188. Masalaga savol qo'ying va uni yeching.

Bizning direktorimiz 20 yoshda, o'qituvchimiz esa undan 3 yosh kichik.

189. Yoshi katta – yoshi kichik so'zlari bilan masalalar tuzing. Ularni yeching.

190. Misollarni yeching.

$$17 \text{ sm} - 13 \text{ sm}$$

$$13 \text{ m} + 4 \text{ m}$$

$$19 \text{ sm} + 1 \text{ sm}$$

$$18 \text{ m} - 14 \text{ m}$$

$$18 \text{ sm} - 12 \text{ sm}$$

$$20 \text{ m} - 19 \text{ m}$$

191. Bir qafasda 5 ta chittak, ikkinchisida 6 ta chittak bor. Qizcha 3 ta chittakni qafasdan chiqarib yubordi. Qafaslarda nechta chittak qoldi? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi?

192. 11, 13, 15, 19 sonlarini 1 ta orttiring. Qanday sonlar hosil bo'ldi? Endi shu sonlarning o'zini 1 ta kamaytiring. Qanday sonlar hosil bo'ldi? Qaysi topshiriqda javob katta bo'ladi: birinchisidagimi yoki ikkinchisidagimi? Nima uchun?

193. Javobida 10 va 20 chiqadigan misollar tuzing.

$$.. + .. = 20$$

$$.. + . = 20$$

$$. + .. = 20$$

$$.. - . = 10$$

$$.. - . = 10$$

$$.. - . = 10$$

194. 13 va 7 sonlarining yig'indisidan 10 ni ayiring. 16 va 2 sonlarining yig'indisiga 2 ni qo'shing. 5 ga 6 va 9 sonlarining yig'indisini qo'shing. 20 dan 10 va 5 sonlarining yig'indisini ayiring.

195. Vohid to'pni 14 m masofaga tashladi. Marjona esa 5 m yaqinroqqa tashladi. Marjona to'pni necha metr masofaga tashlagan?

196. Rahima 2 m ga sakradi, Sirojiddin esa undan 2 m uzoqqa sakradi. Sirojiddin necha metrga sakragan?

197. Uzoq - yaqin so'zlari qatnashgan masalalar tuzing. Ularni yeching.

198. Misollarni yeching.

$$7 + 4 + 5$$

$$20 - 11 - 7$$

$$6 + 5 + 5$$

$$15 - 6 - 9$$

199. Noma'lum sonni toping.

$$. + 9 = 16$$

$$8 + .. = 18$$

$$13 - . = 10$$

$$18 - . = 9$$

200. Bir xonali sonlarni qo'shing.

$$3 + 9 \qquad 8 + 5$$

$$5 + 7 \qquad 9 + 2$$

$$7 + 7 \qquad 8 + 8$$

Ikki xonali sonlarni ayiring.

$$14 - 11 \qquad 13 - 10$$

$$20 - 20 \qquad 17 - 14$$

$$10 - 10 \qquad 19 - 11$$

Nazorat ishi.

1 – variant.

1. 16 sonidan keyin qaysi son keladi? 19 sonidan oldin qaysi son keladi? 18 soni qaysi sonlar orasida turadi?

2. 7 ni 6 ta orttiring. 18 ni 9 ta kamaytiring.

3. Misollarni yeching.

$$9 + 4 \qquad 14 - 5 \qquad 20 - 18 + 17$$

$$7 + 8 \qquad 17 - 9 \qquad 9 + 7 - 16$$

$$8 + 0 \qquad 14 - 14 \qquad 16 - 18 + 5$$

4. Masalalarni yeching.

1) Nargiza to'pni 9 m ga otdi, Vohid esa 4 m uzoqqa otdi. Vohid to'pni necha metrga otgan?

2) Opasi 11 yoshda, ukasi undan 3 yosh kichik. Ukasi necha yoshda?

5. Masalalar tuzing:

$5 + 8 = ?$ misoli bo'yicha yuqori so'zi qatnashsin. $16 - 9 = ?$ misoli bo'yicha arzon so'zi qatnashsin.

Bu masalalarni yeching.

2 – variant.

1. 13 dan 19 gacha va 20 dan 12 gacha sonlarni tartib bilan yozing.

2. 10 ni 7 ta orttiring. 15 ni 10 ta kamaytiring.

3. Misollarni yeching.

$7 + 3$

$10 + 5$

$10 - 4$

$12 - 2$

$3 + 6$

$6 + 10$

$14 - 10$

$13 - 0$

4. Masalani yeching.

Avtobusda 12 nafar qiz bola, undan 3 nafar ko'p o'gil bola jo'nashdi. Avtobusda necha nafar o'gil bola jo'nagan?

5. Daftaringizga 10 katakli bitta ustun chizing, ikkinchi ustun 4 katak baland bo'lsin. Ikkinchi ustunda nechta katak bo'ldi?

II-bob. SONLARNI 20 ICHIDA KO'PAYTIRISH VA BO'LISH

§ 1. 2 talab ko'paytirish.

1. Har bir shoxda nechtdan qush bor? Qanday sanaganda tezroq bo'ladi: bittalab sanagandami yoki ikkitalab sanagandami? Ikkitalab sanang.

2. Yana nimalarni ikkitalab sanagan qulay. Paypoq, tufli, qo'lqop, ...

3. 2 talab 20 gacha va teskarisiga sanang:

2, 4, ..., 20

20, 18, ..., 2

4. Rasmdagi qushlar nechta? Bitta qushda nechta oyoq bor? Hamma qushlardachi?

5. G'ozning nechta oyog'i bor? 3 ta g'ozning oyog'i nechta? Yozing: $2 + 2 + 2 = 6$

6. Hamma o'rdaklar nechta

Quyidagi yozuvlarni o'qing: $2+2+2+ \dots$ 8 bo'ladi. Qo'shiluvchilar haqida nima deyish mumkin? Bir xil qo'shiluvchilar nechta? Biz 2 talab necha marta qo'shдик?

Bir xil qo'shiluvchilarning $2 + 2 + 2 + 2 = 8$ yig'indisini bunday ko'rinishda yozish mumkin: $2 \times 4 = 8$. Bu misolni bunday o'qing: 2 talab 4 marta orttirilsa, 8 hosil bo'ladi.

Bir xil qo'shiluvchilarni qo'shishni ko'paytirish bilan almashtirish mumkin. Ko'paytirish belgisi x bo'ladi.

7. 2 talab 4 marta kubik oling. Hamma kubiklar nechta bo'ldi? Yechilishni qo'shish bilan yozing, keyin ko'paytirish bilan almashtiring:

$$2 + 2 + \dots$$

$$2 \times 4$$

8. Ko'ylakning har yengiga 2 tadan tugmacha qadash kerak. Ikkita yengga nechta tugmacha kerak? Avval qo'shish bilan yozing, so'ngra ko'paytirish bilan almashtiring:

$$2 + \dots$$

$$2 \times \dots$$

9. Bir ayol har biri 2 m dan ikki bo'lak shoyi oldi. Masalani qo'shish bilan yeching va ko'paytirish bilan almashtiring.

10. Misollarni yeching:

$$2 + 2$$

$$2 \times 2$$

$$2 + 2 + 2$$

$$2 \times 3$$

$$2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times 4$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times 5$$

11. 2 ni nechaga ko'paytirish kerak?

$$2 + \dots = 10$$

$$2 \times \dots = 10$$

$$2 + \dots = 14$$

$$2 \times \dots = 14$$

$$2 + \dots = 18$$

$$2 \times \dots = 18$$

12. Yig'indini toping va ularning har birida nechta bir xil qo'shiluvchi borligini sanang. Ko'paytirishga doir misollar tuzing. Bunday o'qing: ikkini ... ga ko'paytirsak, ... hosil bo'ladi.

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times \dots$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times \dots$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times \dots$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times \dots$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times \dots$$

2 talab ko'paytirish jadvali.

$2 \times 1 = 2$	$2 \times 3 = 6$	$2 \times 5 = 10$
$2 \times 2 = 4$	$2 \times 4 = 8$	$2 \times 6 = 12$
$2 \times 7 = 14$	$2 \times 9 = 18$	
$2 \times 8 = 16$	$2 \times 10 = 20$	

13. Ko'paytirishga doir misollarni qo'shishga doir misollar bilan almashtiring va ularni yeching.

$$2 \times 2$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 6$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 3$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 7$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 4$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 8$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 5$$

$$2 + \dots$$

$$2 \times 9$$

$$2 + \dots$$

14. Ko'paytiring va javoblarni yozing. Yechilishning to'g'riligini qo'shish bilan tekshiring.

$$2 \times \begin{array}{|l} 2 \\ 4 \\ 8 \end{array}$$

$$2 \times \begin{array}{|l} 7 \\ 1 \\ 6 \end{array}$$

$$2 \times \begin{array}{|l} 5 \\ 9 \\ 3 \end{array}$$

15. Ko'paytirishga doir misollarni qo'shishga doir misollar bilan almashtiring.

$$2 \times 4$$

$$2 \times 8$$

$$2 \times 7$$

$$2 \times 9$$

$$2 \times 2$$

$$2 \times 10$$

16. Masala.

Bolalar cho'yshabiga 2 m chit ketadi. 6 ta shunday cho'yshabga qancha chit ketadi?

17. Hiyobonda 9 ta arg'imchoq bor. Har bir arg'imchoqqa bir juft bola o'tiribdi. Arg'imchoqlarda nechta bola bor?

18. Misollarni yeching va yechilishining to'g'ri yoki noto'g'riligini qo'shish orqali tekshiring.

$$2 \times 2$$

$$2 \times 4$$

$$2 \times 5$$

$$2 \times 6$$

$$2 \times 7$$

$$2 \times 8$$

19. Quyidagi sonlarni 2 ga ko'paytiring: 1, 3, 9, 10, 2, 5, 7, 4, 6, 8. Misollarni yozing.

20. Qo'shishga doir bu misollarni ko'paytirishga doir misollar bilan almashtiring.

$$2+2+2+2+2+2$$

$$2+2+2+2$$

$$2+2$$

$$2+2+2$$

$$2+2+2+2+2+2+2$$

$$2+2+2+2+2$$

21. 2 talab 10 marta olinsa qancha bo'ladi? Agar 2 ga 10 qo'shilsachi?

22. O'yingohda 4 juft o'g'il bola, 3 juft qiz bola o'ynadi. Hammasi bo'lib qancha bola o'ynadi?

23. Vasila yerga gullar o'tqazdi. U 2 tadan 6 qator gul o'tqazdi. Vasila qancha gul o'tqazgan?

24. Sobir 2 ta ikki xonali son yozdi. U hammasi bo'lib nechta raqam yozdi? 2 ta ikki xonali son yozing va masalani to'g'ri yechgan yechmaganingizni tekshiring.

25. Misollarni yozing va ularni yeching:

* 2 ni 8 ta orttiring, 2 ni 8 ga ko'paytiring;

* 2 ni 6 ta orttiring, 2 ni 6 ga ko'paytiring;

* 2 ni 5 ta orttiring, 2 ni 5 ta ko'paytiring.

26. Ko'rsatilgan amallarni bajaring.

$$2 \times 7 + 3 = 17$$

$$14 + 3 = 17$$

$$2 \times 5 + 5$$

$$2 \times 7 + 3$$

$$2 \times 2 + 8$$

$$2 \times 9 + 2$$

$$2 \times 7 + 6$$

$$2 \times 6 + 8$$

$$2 \times 6 + 4$$

$$2 \times 8 + 2$$

$$2 \times 8 + 4$$

$$2 \times 9 + 1$$

$$2 \times 3 + 4$$

$$2 \times 4 + 6$$

35. Beshta yetakchi ekinzorni sug'orishdi. Har bir yetakchi 2 chelakdan suv olib keldi. Yetakchilar sug'orish uchun necha chelak suv olib kelishgan? Masalani ikki usul: qo'shish va ko'paytirish usullari bilan yeching.

36. Ko'rsatilgan amallarni bajaring.

$$2 \times 10 - 11 = 9$$

$$20 - 11 = 9$$

$$2 \times 9 - 13$$

$$2 \times 7 - 14$$

$$2 \times 8 - 10$$

$$2 \times 5 - 8$$

Masalani bir amal bilan yechiladigan qilib savol o'ylab toping.

37. Archaga 11 ta yashil yoritgich, undan 3 ta kam qizil yoritgich ilindi.

38. Men ertalab 5 bet, kechqurun esa undan 2 bet ortiq kitob o'qidim.

39. Ko'rsatilgan amallarni bajaring.

$2 \times 8 - 8$

$2 \times 9 - 9$

$2 \times 6 - 6$

$2 \times 4 - 4$

$2 \times 5 - 5$

$2 \times 7 - 7$

$2 \times 1 - 1$

$2 \times 2 - 2$

$2 \times 6 - 12$

Masalalarni taqqoslang va ularni yeching.

40. Nodira hovliga 8 ta lola va 2 ta atirgul o'tqazdi. Nodira hammasi bo'lib nechta gul o'tqazdi?

41. Nodira hovliga har birida 2 tadan 8 qator lola o'tqazdi. Nodira hammasi bo'lib nechta lola o'tqazdi?

§ 2.3 talab ko'paytirish

1. 3 dan 18 gacha va teskarisiga 3 talab sanang:

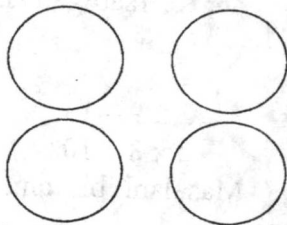
3, 6, .., .., 18

18, 15, .., .., 3

2. 3 ta kubcha oling va partaga qo'ying. Keyin yana 3 ta kubcha, yana 3 ta kubcha va yana 3 ta kubcha oling. Partada hammasi bo'lib nechta kubcha bo'ldi? Qo'shish bilan yeching va yechimini mana bunday yozing: $3 + 3 + 3 + 3 = 12$. Endi qo'shishni ko'paytirish bilan almashtiring: $3 \times 4 = ..$

3. Bitta uchburchak yasash uchun nechta cho'p kerak bo'ladi? Yechilishini avval qo'shish bilan, keyin ko'paytirish bilan yozing.

4. Har bir qatorda nechta doiracha bor? Yechilishini avval qo'shish bilan, keyin ko'paytirish bilan yozing.

3 talab ko'paytirish jadvali.

3 x 1

3 x 3

3 x 5

3 x 2

3 x 4

5. Misollarni yeching. Har bir misol bo'yicha qo'shishga doir misol tuzing.

2×3

2×4

3×6

3×2

5×2

2×10

2×2

3×4

3×5

2×9

3×1

2×1

Har bir juft misolning javoblarini taqqoslang.

6. Ko'paytiring: 2 ni 5 ga, 2 ni 8 ga, 3 ni 5 ga, 3 ni 6 ga.

7. Qo'shishga misollar yeching va har bir misolni ko'paytirish bilan yozing.

$3 + 3 = 6$

$3 \times 2 = 6$

$3 + 3 + 3 + 3$

3×4

$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$

3×6

$3 + 3 + 3$

3×3

$3 + 3 + 3 + 3 + 3$

3×5

8. Qo'shishni ko'paytirish bilan almashtiring:

$3 + 3 + 3 + 3$

$3 + 3 + 3$

$3 + 3 + 3 + 3 + 3 + 3$

$2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2$

$2 + 2 + 2 + 2 + 2$

$2 + 2 + 2$

9. Ona ikki qiziga ko'ylak uchun 3 m dan chit sotib oldi. Ona hammasi bo'lib qancha chit sotib olgan? Masalani ikki usul bilan: qo'shish va ko'paytirish usuli bilan yeching.

10. Bolalar namoyishga chiqish uchun har qatorda 3 kishidan 6 qator bo'lib tizilishdi. Namoyishga chiqish uchun qancha bola safga tizilishgan?

11. Nima uchun mana bu qo'shishga doir misollarni ko'paytirish bilan alamshtirib bo'lmaydi?

$2 + 2 + 2 + 5 + 2 + 2$

$3 + 2 + 3 + 3$

12. Qo'shishga doir misollarni yeching, keyin ko'paytirishga doir misollarda kerakli sonni o'rniga qo'ying.

$$3 + 3 + 3 \qquad 3 \times \dots = 9$$

$$3 + 3 + 3 + 3 + 3 \qquad 3 \times \dots = 15$$

$$3 + 3 \qquad 3 \times \dots = 6$$

$$3 + 3 + 3 + 3 \qquad 3 \times \dots = 12$$

13. 3 talab 6 marta olinsa, necha hosil bo'ladi? 5 marta olinsa-chi? 1 marta olinsa-chi? 4 marta olinsa-chi?

14. Uyda 5 ta xona bor. Har bir honada 3 ta deraza bor. Uyda hammasi bo'lib nechta deraza bor?

15. Qayiqlar turar joyidan 6 ta qayiq suzib ketdi. Har bir qayiqda 3 kishi bor. Hammasi bo'lib necha kishi qayiqlarda suzib ketgan?

16. Misollarni yozing va ularni yeching.

$$3 \text{ ni } 4 \text{ ga ko'paytiring} \qquad 3 \text{ ni } 4 \text{ ta orttiring}$$

$$3 \text{ ni } 6 \text{ ga ko'paytiring} \qquad 3 \text{ ni } 6 \text{ ta orttiring}$$

$$3 \text{ ni } 5 \text{ ga ko'paytiring} \qquad 3 \text{ ni } 5 \text{ ta orttiring}$$

$$2 \text{ ni } 9 \text{ ga ko'paytiring} \qquad 2 \text{ ni } 9 \text{ ta orttiring}$$

$$2 \text{ ni } 1 \text{ ga ko'paytiring} \qquad 2 \text{ ni } 1 \text{ ta orttiring}$$

17. Misollarni yeching.

$$3 \times 6 - 12 \qquad 3 \times 5 - 14 \qquad 3 \times 4 - 11$$

$$3 \times 2 + 14 \qquad 3 \times 5 + 5 \qquad 3 \times 2 + 13$$

$$2 \times 9 - 18 \qquad 2 \times 7 - 12 \qquad 2 \times 6 - 10$$

$$2 \times 3 + 14 \qquad 2 \times 5 + 8 \qquad 2 \times 2 + 9$$

18. Misollar tuzing va ularni yeching: 3 ni 5 ga ko'paytiring. 3 talab 4 marta oling; 3 ni 5 marta takrollang.

19. Nodira atirgullarni har biriga 3 tadan qilib 2 ta guldonga soldi. Nodira hammasi bo'lib nechta atirgulni guldonlarga solgan?

20. Qo'shishni davom ettiring.

$$3 \times 3 = 3 + \dots \qquad 3 \times 4 = 3 + \dots \qquad 2 \times 9 = 2 + \dots$$

$$3 \times 5 = 3 + \dots \qquad 3 \times 6 = 3 + \dots \qquad 2 \times 4 = 2 + \dots$$

$$3 \times 2 = 3 + \dots \qquad 2 \times 7 = 2 + \dots \qquad 2 \times 6 = 2 + \dots$$

21. Misollarni yeching.

$2 \times 5 - 10$

$3 \times 6 - 8$

$2 \times 9 - 12$

$3 \times 4 + 6$

$2 \times 2 + 14$

$3 \times 4 + 4$

$2 \times 7 - 14$

$3 \times 5 - 9$

$2 \times 8 - 8$

$3 \times 1 + 17$

$2 \times 10 - 11$

$2 \times 1 + 18$

22. Misollar bo'yicha masalalar tuzing. Ularni yeching.

2×8

3×4

§ 3. 4 talab ko'paytirish

1. 20 gacha va teskarisiga 4 talab sanang.

4, 8, ..., .., 20

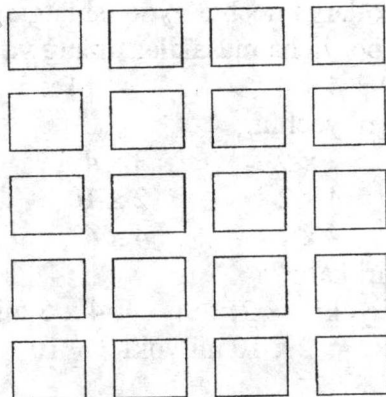
20, 16, ..., .., 4

2. Bitta kvadrat yasash uchun nechta cho'p olish kerak? Shunga o'xshash 2 ta kvadratga nechta cho'p ketadi? 5 ta kvadratga-chi? Hisoblashlarni avval qo'shish bilan, so'ngra ko'paytirish bilan yozing:

$4 + \dots$

$4 \times \dots$

3. Sanang, bir qatorda nechta kvadrat bor. Ikkita, uchta, to'rtta, beshta qatorda nechta kvadrat bor? Misollarni qo'shish bilan yeching, keyin ko'paytirish bilan yeching va ularni daftaringizga yozing.

Masalani mana bunday:

$$4 + 4 = 8$$

$$4 \times 2 = 8$$

4 talab ko'paytirish jadvali

$$4 \times 1 = 4$$

$$4 \times 3 = 12$$

$$4 \times 5 = 20$$

$$4 \times 2 = 8$$

$$4 \times 4 = 16$$

4. Vali darsda har birida 4 ta misol bo'lgan 2 ustun misollarni yechdi. U nechta misol yechdi? Avval qo'shish bilan, keyin ko'paytirish bilan yeching.

5. Bolalarga darsda quyidagi misol berildi: $4 + 4 + 4 + 4 + 4$ Malik 4 talab 5 marta qo'shish orniga, 4 talab 5 marta olib, ko'paytirishga doir misol yozdi: $4 \times 5 = \dots$ Malik to'g'ri qildimi? U qanday javob yozgan?

6. Qo'shishni ko'paytirish bilan almashtiring.

$$4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 + 4$$

7. Ko'paytirishga doir misol yozing, so'ngra uni qo'shish bilan almashtiring. 4 talab 2 marta oling, 4 talab 5 marta oling, 3 talab 6 marta oling, 2 talab 9 marta oling, 4 talab 3 marta oling, 3 talab 5 marta oling.

8. Duradgor 2 ta stol yasadi. Har bir stolning 4 ta oyog'i bor. Duradgor stollarga nechta oyoq ishlatgan?

9. Misollar bo'yicha masalalar tuzing va ularni yeching.

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 \times 5$$

$$4 + 5$$

10. Misollarni yeching.

$$2 \times 3$$

$$2 \times 9$$

$$3 \times 4$$

$$4 \times 3$$

$$2 \times 1$$

$$3 \times 1$$

$$4 \times 2$$

$$2 \times 10$$

$$3 \times 2$$

$$2 \times 7$$

$$2 \times 2$$

$$4 \times 1$$

$$4 \times 4$$

$$4 \times 5$$

$$3 \times 3$$

11. Qaysi biri katta?

$$3 + 2 \text{ mi yoki } 3 \times 2$$

$$4 \times 5 \text{ mi yoki } 4 + 5$$

$$2 \times 10 \text{ mi yoki } 2 + 10$$

12. Bitta yengil mashinaga 4 ta yo'lovchi o'tirishi mumkin. 4 ta yengil mashinaga nechta yo'lovchi o'tirishi mumkin?

13. Ishchilar uchun har birida 4 ta xona bo'lgan 3 ta uy qurildi. Ishchilar uchun nechta xona qurildi?

14. Oshxona navbatchisi bitta stolga 4 tadan piyola qo'ydi. Navbatchi 3 ta stolga nechta piyola qo'ygan?

15. Misollarni yeching.

$$4 \times 3 + 6 \qquad 4 \times 2 + 7 \qquad 4 \times 5 - 13$$

$$4 \times 5 - 6 \qquad 4 \times 4 - 16 \qquad 4 \times 3 + 8$$

$$4 \times 2 + 8 \qquad 4 \times 3 - 10 \qquad 4 \times 4 - 14$$

$$4 \times 4 - 12 \qquad 4 \times 1 + 12 \qquad 4 \times 2 + 12$$

$$4 \times 4 - 6 \qquad 4 \times 2 + 12$$

$$4 \times 1 + 10 \qquad 4 \times 5 - 18$$

16. Misollarni yeching.

$$2 \times 3 + 15 \qquad 4 \times 1 + 9 \qquad 3 \times 6 - 18$$

$$2 \times 9 - 18 \qquad 4 \times 5 - 17 \qquad 4 \times 1 + 16$$

$$2 \times 10 - 20 \qquad 4 \times 4 + 3 \qquad 2 \times 7 - 14$$

17. Har bir misolga javobni o'ng tomondan topib qoying.

$$3 \times 4 = \left| \begin{array}{l} 16 \\ 8 \\ 12 \end{array} \right. \qquad 4 \times 5 = \left| \begin{array}{l} 8 \\ 20 \\ 6 \end{array} \right.$$

$$4 \times 2 = \left| \begin{array}{l} 8 \\ 20 \\ 6 \end{array} \right. \qquad 3 \times 2 = \left| \begin{array}{l} 20 \\ 6 \\ 8 \end{array} \right.$$

$$2 \times 8 = \left| \begin{array}{l} 12 \\ 6 \\ 8 \end{array} \right. \qquad 2 \times 4 = \left| \begin{array}{l} 6 \\ 8 \\ 12 \end{array} \right.$$

18. Jonli burchakka baliqlar sotib olindi. Bir akvariumga 6 ta baliq, ikkinchisiga undan 2 ta ortiq baliq qo'yib yuborildi. Jonli burchak uchun hammasi bo'lib nechta baliq olingan?

§4. 5 talab ko'paytirish

1. 20 gacha va teskarisiga beshtalab sanang.

$$5, \dots, \dots, 20;$$

$$20, \dots, \dots, 5.$$

2. Beshtalab nimalar sanaladi?

3. Bitta qo'lda nechta barmoq bor? Ikkita qo'lda nechta barmoq bor? To'rtta qo'lda nechta barmoq bor? Qo'shish bilan

yeching, keyin ko'paytirish bilan yeching va yechilishini yozing.

$$5 + 5 \qquad 5 \times .$$

$$5 + 5 + 5 + 5 \qquad 5 \times .$$

4. Ko'paytirishga doir misollarni qo'shish bilan almashtiring va ularni yeching.

$$5 \times 2 \qquad 5 \times 3 \qquad 5 \times 4$$

5 talab ko'paytirish jadvali.

$5 \times 1 = 5$	$5 \times 2 = 10$	$5 \times 3 = 15$	$5 \times 4 = 20$
------------------	-------------------	-------------------	-------------------

5. Misollarni yozing va ularni yeching.

5 ni 4 ta orttiring.

5 bilan 4 ni qo'shing.

5 ni 4 ga ko'paytiring.

5 ni 2 ga ko'paytiring

5 ni 2 ta orttiring.

5 bilan 2 ni qo'shing.

5 bilan 3 ni qo'shing.

5 ni 3 ga ko'paytiring.

5 ni 3 ta orttiring.

6. Qo'shishga doir mana bu misollarning qaysilarini ko'paytirish bilan almashtirib bo'lmaydi? Nima uchun?

$$5 + 5 + 3 + 5 \qquad 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$3 + 3 + 3 \qquad 4 + 4 + 3 + 3$$

$$4 + 1 + 4 + 4 \qquad 3 + 3$$

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2 \qquad 5 + 5 + 5 + 5$$

7. Bolalar 3 qator qilib daraxt o'tkazishdi. Har bir qatorda 5 tupdan daraxt bor. Ular hammasi bo'lib necha tup daraxt o'tqazishgan? Masalani avval qo'shish bilan yeching, keyin ko'paytirish bilan tekshiring.

8. Har bir qutiga 5 tadan koptok solingan. Uchta qutida nechta koptok bor?

9. 3 ta yashik olindi. Har bir yashikda 5 kg dan olma bor. Uchala yashikda necha kilogramm olma bor?

10. 3 ta masala tuzing, ularda: a) 5 bilan 4 sonlarining yig'indisini topish kerak bo'lsin; b) 5 ni 4 ga ko'paytirish kerak bo'lsin; d) 5 dan 4 ni ayirish kerak bo'lsin.

11. Tenglik ishoralari to'g'ri qo'yilganmi? Agar to'g'ri qo'yilmagan bo'lsa, u holda nima uchun to'g'ri qo'yilmagan?

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4 = 5 + 5 + 5 + 5$$

$$5 \times 2 = 5 + 5 + 5$$

$$5 + 5 = 2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

12. Misollar tuzing va ularni yeching.

$$5 \times \begin{array}{|l} 1 \\ 2 \\ 3 \\ 4 \end{array}$$

$$4 \times \begin{array}{|l} 5 \\ 3 \\ 2 \\ 4 \end{array}$$

$$3 \times \begin{array}{|l} 6 \\ 2 \\ 5 \\ 1 \end{array}$$

$$2 \times \begin{array}{|l} 10 \\ 4 \\ 8 \\ 6 \end{array}$$

13. Bir qutichada 8 ta qalam, boshqasida 10 ta qalam bor. Rasm darsida 16 ta qalam olindi. Qutichalarda nechta qalam qoldi? Masalaning savoliga darhol javob berish mumkinmi. Nima uchun?

14. Bir dalaga ekish uchun 12 qop kartoshka keltirildi, ikkinchi dalaga undan 4 qop kam kartoshka keltirildi. Ikkala dalaga qancha kartoshka keltirilgan? Masalani qanday qilib yechishingizni aytib bering.

15. Agar: 2 ni 7 ga ko'paytirsak, 5 ga 4 ni qo'shsak, 3 ni 6 ta orttirsak, 4 talab 4 marta olsak, qancha hosil bo'ladi? Misollarni yozing va ularni yeching.

16. Misollarni yeching.

$$5 \times 3 - 7$$

$$5 \times 1 + 10$$

$$5 \times 2 + 8$$

$$5 \times 4 - 14$$

$$5 \times 4 - 16$$

$$5 \times 3 - 15$$

$$5 \times 2 - 9$$

$$5 \times 3 + 4$$

$$5 \times 4 - 5$$

17. Tashlab ketilgan sonlarni o'rniga qo'ying.

$$5 \times 4 - .. = 0$$

$$5 \times 3 + .. = 20$$

$$5 \times 2 - .. = 0$$

$$5 \times 3 - .. = 10$$

$$2 \times 1 + .. = 15$$

$$5 \times 4 - .. = 10$$

18. Sinfimizdagi 9 ta qiz oshxona uchun sochiq tikishdi. Har bir qiz 2 tadan sochiq tikdi. Qizlar hammasi bo'lib nechta sochiq tikishgan?

19. Sinfimizdagi 6 nafar o'gil bola musobaqaga tayyorgarlik ko'rishdi. Har bir bola 3 tadan samolyot modelini tayyorladi. O'g'il bolalar musobaqaga hammasi bo'lib nechta samolyot modelini tayyorlashgan?

20. O'qituvchi uyga vazifa qilib har birida 4 tadan misol bo'lgan 4 ustun misol berdi. O'qituvchi uyga nechta misolni vazifa qilib bergan.

21. Misollarni yeching.

$$5 \times 2 - 10$$

$$4 \times 3 + 8$$

$$3 \times 4 + 5$$

$$2 \times 7 - 8$$

$$5 \times 1 + 15$$

$$4 \times 4 + 2$$

$$4 \times 5 - 12$$

$$3 \times 2 + 9$$

$$2 \times 10 + 0$$

$$3 \times 6 - 9$$

$$2 \times 4 + 8$$

$$5 \times 1 + 7$$

22. Karima bog'dan 10 ta lola va 10 ta qo'ng'iroq gul terib keldi. 18 ta gulni oshxonadagi stolga qo'ydi. Qancha gul qoldi?

23. Bu yil qishloqda 12 ta uy qurildi, o'tgan yili esa bundan 4 ta kam uy qurilgan edi. Qishloqda ikki yil ichida nechta uy qurilgan? Masalaning shartini takrorlang va yeching.

24. Kvadratlar oling va ularni partaga - har birida 3 tadan qilib 4 ta qatorga joylashtiring. Hamma kvadratlar nechta? Avval qatorlar bo'yicha sanang: $3+3+3+3=12$ yoki $3 \times 4=12$. Endi ustunlar bo'yicha sanang: $4+4+4=12$ yoki $4 \times 3=12$.

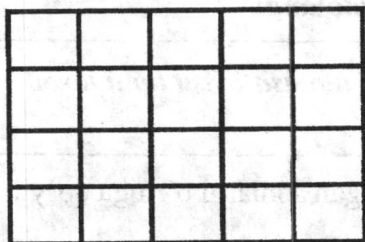
Ko'paytirishga doir ikkita misolning javobini taqqoslang:

$$3 \times 4=12 \text{ va } 4 \times 3=12.$$

$$3 \times 4=4 \times 3$$

25. O'z daftaringizga shunday rasm chizing. Bitta ustunda

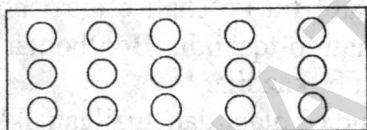
nechta kvadrat bor? Nechta ustun bor? 5 ta ustunda nechta kvadrat bor? 4 talab 5 marta olinsa, necha hosil bo'lishini yozing: $4 \times 5 = \dots$

Bir qatorda nechta kvadrat bor? Hamma qator nechta? To'rtta qatorda nechta kvadrat bor? 5 talab 4 marta olinsa necha bo'lishini yozing: $5 \times 4 = \dots$
 $4 \times 5 \dots 5 \times 4$

Nuqtalar o'rniga kerakli belgini qo'ying. Misollarni yeching: $3 \times 6 = \dots$ $6 \times 3 = \dots$

34.

$$3 \times 5 =$$

$$5 \times 3 =$$

$$3 \times 5 = 5 \times 3$$

Nima uchun tenglik belgisi qo'yilgan?

35. 2×9 9×2 3×2 2×3

Birinchi va ikkinchi misollarda qanday umumiylik bor?

Ular bir-biridan nimasi bilan farq qiladi?

Kerakli belgini qo'ying:

$$2 \times 9 \dots 9 \times 2$$

36. Misollarni yeching:

$$2 \times 6$$

$$3 \times 6$$

$$2 \times 7$$

$$2 \times 8$$

$$2 \times 9$$

$$2 \times 10$$

Bu misollarning javoblarini bilgan holda mana bu misollarni ham yechish mumkin:

6×2

6×3

7×2

8×2

9×2

10×2

Yodingizda saqlang.

Ko'paytirishda sonlarning o'rinlari almashtirilsa ham javob o'zgarmaydi.

37. Nuqtalar o'rniga tashlab ketilgan sonlarni o'rniga qo'yib ko'chiring:

$7 \times 2 = 2 \times \dots$

$9 \times \dots = 2 \times 9$

$3 \times 5 = \dots \times 3$

$\dots \times 3 = 3 \times 6$

Masalalarni yechishda ko'paytirish jadvalidan foydalaning.

38. Bog'bonlar ikki qator tut ko'chati o'tqazishdi. Har bir qatorda 8 tadan tut ko'chati o'tqazildi. Bog'bonlar hammasi bo'lib necha tup tut ko'chati o'tkazdilar?

39. Maktab ustaxonasida bolalardan tuzilgan ikkita guruh belkuraklar yasashdi. Har bir guruh 10 tadan belkurak yasadi. O'quvchilar hammasi bo'lib nechta belkurak yasashgan?

40. 2 ta bankaga sut to'ldirildi. Har bir bankaga 3 l sut sig'di. Ikkala bankada necha litr sut bor?

Nazorat ishi.

1-variant.

1. Yig'indini hisoblang va har bir misolda bir xil qo'shiluvchilar nechtaligini sanang. Qo'shishga doir misollarni ko'paytirishga doir misollar bilan almashtiring.

$3+3+3+3+3$

$3 \times \dots =$

$5+5+5+5$

$5 \times \dots =$

$2+2+2+2+2+2+2$

$2 \times \dots =$

$4+4+4+4$

$4 \times \dots =$

2. Ko'paytirishga doir misollarni qo'shishga doir misollar bilan almashtiring.

$$2 \times 3 \quad 3 \times 6 \quad 4 \times 4 \quad 5 \times 3 \quad 10 \times 2$$

3. 6 va 3 sonlarini qo'shing. 6 ni 3 ga ko'paytiring.

9 bilan 2 sonlarining yig'indisini toping. 9 ni 2 ga ko'paytiring.

5 ni 3 ta orttiring. 5 ni 3 ga ko'paytiring.

4. Kerakli amal ishorasini qo'ying.

$$3 \dots 4 = 12 \quad 4 \dots 3 = 7 \quad 9 \dots 2 = 18 \quad 9 \dots 2 = 7$$

5. Misollarni yeching.

$$3 \times 6 - 5 \quad 6 \times 2 + 8 \quad 4 \times 5 - 13$$

$$2 \times 9 - 18 \quad 3 \times 4 + 7 \quad 4 \times 4 - 13$$

6. =, >, < belgilardan birini qo'ying:

$$5 \times 3 \dots 3 \times 5 \quad 7 \times 2 \dots 2 \times 7$$

$$2 \times 9 \dots 9 \times 2 \quad 4 + 4 + 4 \dots 4 \times 4$$

7. Masalaga savol qo'ying va uni yeching.

Bizning sinfda 2 ta tokchaga gullar qo'yilgan. Har bir tokchada 8 tuvak gul bor.

8. Masalaga sonlar qo'ying va uni yeching.

Biz bir haftada ... kun o'qiyamiz. Ikki haftada necha kun o'qiyamiz?

9. Qo'shishni davom ettiring. Yozing va hisoblang.

$$2 \times 3 = 2 + . + .$$

$$2 \times 4 = 2 + . + . + .$$

$$3 \times 3 = 3 + . + .$$

$$5 \times 4 = 5 + . + . + .$$

10. Mana bunday rasm chizing:

Hamma doirachalar nechtagini sanab chiqing.

Yozing: $2 + 2 = .$

$2 \times 2 = .$

2 - variant.

1. Nima uchun misollar orasiga tenglik ishorasi qo'yilgan?

$$8 + 8 = 8 \times 2$$

$$3 + 3 + 3 + 3 = 3 \times 4$$

$$5 + 5 + 5 + 5 = 5 \times 4$$

2. Misollarni yeching.

$$3 \times 6 + 2$$

$$2 \times 7 - 4$$

$$4 \times 5 - 10$$

$$2 \times 8 + 4$$

$$2 \times 4 - 8$$

$$2 \times 6 - 2$$

3. Misollar tuzing va ularni yeching.

4 va 2 sonlarini qo'shing. 4 ni 2 ga ko'paytiring.

6 va 3 sonlarining yig'indisini toping. 6 ni 3 ga ko'paytiring

7 ni 2 ta orttiring. 7 ni 2 ga ko'paytiring.

4. 5 dan 20 gacha va 20 dan 5 gacha teskarisiga 5 talab sanang.

5. Qo'shishni davom ettiring.

$$4 \times 2 = 4 + .$$

$$4 \times 4 = 4 + .$$

$$5 \times 3 = 3 \times .$$

$$2 \times 3 = 2 + .$$

6. Masalaga sonlar qo'ying va uni yeching.

Bir hafta ... kun bo'ladi. Ikki hafta necha kun bo'ladi?

7. Bizning sinfda 2 ta tokchaga gullar qo'yilgan. Har bir tokchada 6 tuvak gul bor. Sinfda nechta gul bor?

8. Ko'paytirishga doir misollarni qo'shishga doir misollar bilan almashtiring.

$$2 \times 4$$

$$2 \times 5$$

$$6 \times 6$$

$$4 \times 3$$

$$9 \times 3$$

9. =, >, < belgilardan birini qo'ying:

$$6 \times 2 \dots 2 \times 6$$

$$8 \times 3 \dots 3 \times 8$$

$$3 \times 7 \dots 3 + 7$$

$$5 + 5 + 5 \dots 5 \times 5$$

10. Yig'indini hisoblang va har bir misolda bir xil qo'shiluvchilar nechtaligini sanang. Qo'shishga doir misollarni ko'paytirishga doir misollar bilan almashtiring.

$$2 + 2 + 2 + 2 + 2$$

$$2 \times . =$$

$$6 + 6 + 6 + 6$$

$$6 \times . =$$

$$4 + 4 + 4 + 4 + 4$$

$$4 \times . =$$

$$3 + 3 + 3 + 3$$

$$3 \times . =$$

§ 5. 2 ta teng bo'lakka bo'lish

1. 1) 4 ta qalam oling. Ularni o'z o'rtoqlaringizdan ikkitasiga bo'lib bering. Har bir o'rtog'iningizda nechtdan qalam bo'lishi mumkin?

2) 4 ta qalam oling. Bu qalamlarni ikkita o'rtog'ingizga teng bo'lib bering.

Qanday qilib bo'lish kerak? Avval 2 ta qalam oling va har bir o'rtog'ingizga bittadan qalam bering. Yana 2 ta qalamni oling va har bir o'rtog'ingizga yana bittadan qalam bering. Har bir o'rtog'ingiz 2 tadan qalam oladi.

Yozing: $4 : 2 = 2$. O'qing: 4 ni 2 ta teng bo'lakka bo'linsa 2 hosil bo'ladi.

2. 1) 6 ta uchburchak oling. Ularni ikki qismga ajrating. Har bir qismda nechta uchburchak bo'lish mumkin?

2) 6 ta uchburchak oling va ularni teng 2 qismga ajrating. Har bir qismda nechtdan uchburchak bo'ldi? Yozing: $6 : 2 = 3$. O'qing: 6 teng 2 qismga ajratilsa, 3 hosil bo'ladi.

3. 1) 8 ta kubcha oling. Ularni 2 to'pga ajrating. Har bir to'pda nechta kubcha bo'lishi mumkin?

2) 8 ta kubcha oling va ularni teng 2 qismga ajrating. Har bir to'pda nechta kubcha bo'ladi?

Yozing: $8 : 2 = \dots$. O'qing: 8 ni ..

4. Ikki o'quvchiga teng bo'lib bering:

2 ta daftarni

$2 : 2$

4 ta daftarni

$4 : 2$

6 ta daftarni

$6 : 2$

8 ta daftarni

$8 : 2$

10 ta daftarni

$10 : 2$

5. Misollarni yeching.

1×2

2×2

3×2

4×2

5×2

$2 : 2$

$4 : 2$

$6 : 2$

$8 : 2$

$10 : 2$

Bunday o'qing: 1 ni ikkiga ko'paytirsak, ikki hosil bo'ladi;
2 ni 2 ga bo'lsak, 1 hosil bo'ladi

6. Qaysi sonni 2 ga bo'lish kerak?

$$.: 2 = 4 \quad .: 2 = 2 \quad ..: 2 = 5 \quad .: 2 = 1 \quad .: 2 = 3$$

7. 12 g'altak ip 2 ta qutichaga teng bo'lib qo'yildi. Har bir qutichada necha g'altak ip bo'ladi? Yozing: $12 : 2 = \dots$

8. Quyidagilarni ikki o'quvchiga teng bo'lib bering.

$$12 \text{ ta qalam } 12 : 2$$

$$14 \text{ ta qalam } 14 : 2$$

$$16 \text{ ta qalam } 16 : 2$$

$$18 \text{ ta qalam } 18 : 2$$

$$20 \text{ ta qalam } 20 : 2$$

9. 2 ga bo'lish jadvali.

$$2 : 2 = 1 \quad 12 : 2 = 6$$

$$4 : 2 = 2 \quad 14 : 2 = 7$$

$$6 : 2 = 3 \quad 16 : 2 = 8$$

$$8 : 2 = 4 \quad 18 : 2 = 9$$

$$10 : 2 = 5 \quad 20 : 2 = 10$$

10. Misollarni yeching.

$$6 \times 2 \quad 7 \times 2 \quad 8 \times 2 \quad 9 \times 2 \quad 10 \times 2$$

$$12 : 2 \quad 14 : 2 \quad 16 : 2 \quad 18 : 2 \quad 20 : 2$$

11. 18, 12, 16, 14, 20 sonlarning har birini 2 ga bo'ling.

Misollarni yozing.

12. Misollarni yeching. Har bir ustun misollarini taqqoslang.

$$6 \times 2 \quad 4 \times 2 \quad 8 \times 2 \quad 2 \times 2 \quad 10 \times 2$$

$$6 : 2 \quad 4 : 2 \quad 8 : 2 \quad 2 : 2 \quad 10 : 2$$

13. Masala.

Masalaning sharti. 20 ta kitob ikki tokchaga baravardan joylangan.

Masalaning savoli. Har bir tokchada nechta kitob bor?

Masalaning yechilishi. $20 \text{ k.} : 2 = 10 \text{ k.}$

Masalaning javobi. Har bir tokchada 10 ta kitob bor.

14. 10 ta bola basketbol o'ynayapti. Ular baravardan 2 ta guruhga bo'linishdi. Har bir guruhda nechtdan bola bo'ldi?

15. Uzunligi 8 m bo'lgan o'tin teng ikki qismga arralab bo'lindi. Har bir bo'lakning uzunligi qancha?

16. Ikkita bir xil qutichada 10 ta koptok bor: Har bir qutichada nechta koptok bor?

17. 2 nafar bola 16 ta yong'oq topdi va o'zaro baravardan bo'lib olishdi. Har bir bola nechta yong'oq olgan?

18. Quyidagi sonlarni teng ikki bo'lakka bo'l: 6, 10, 8, 14, 16, 20, 12, 4. Sonlarni yozing.

19. Misollarni yeching. Mana bunday:

$$6 : 2 + 7$$

$$18 : 2 + 11$$

$$14 : 2 + 11$$

$$16 : 2 + 12$$

$$12 : 2 + 10$$

$$10 : 2 + 9$$

$$20 : 2 + 7$$

$$8 : 2 + 10$$

$$8 : 2 + 9 = 13$$

$$4 + 9 = 13$$

20. Misollarni yozib oling va ularni yeching.

1) 8 va 2 sonlarini qo'shing.

2) 8 ni 2 ga ko'paytiring.

3) 8 ni 2 ta orttiring.

4) 8 ni 2ga bo'ling.

5) 8 dan 2 ni ayiring.

6) 8 ni 2 ta kamaytiring.

21. Ikkita qayiqning har biriga 6 ta bola baravardan o'tirishdi. Har bir qayiqqa nechta bola o'tirdi?

22. 16 ta qalam baravardan 2 ta qutichaga solindi. Har bir qutichaga nechta qalam solingan?

23. Bola 12 ta shashkani 2 ta bir xil qatorga terib chiqdi. Har bir qatorda nechta shashka bo'ldi?

24. 2 sigir uchun har biriga baravardan qilib 18 arava pichan tayyorlandi. Har bir sigirga nechta arava pichan tayyorlangan?

25. Muhtor 8 ta misolni baravardan 2 ustunga yozdi. Muhtor har bir ustunga nechta misol yozgan?

2 ga bo'linadigan sonlar **juft** sonlar deyiladi.
2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20 – bu juft sonlar.

2 ga bo'linmaydigan sonlar **toq** sonlar deyiladi.
1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19 – bu toq sonlar.

26.

1	3	5	7	9	11	13	15	17	19
---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Qaysi sonlar yetishmaydi? Ularni rangli qalamlar bilan yozib qo'ying. Rangli qalamlar bilan yozilgan sonlar nima deb ataladi? Siz buni qanday bilib oldingiz?

27.

2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
---	---	---	---	----	----	----	----	----	----

Qaysi sonlar yetishmaydi? Ularni rangli qalamlar bilan yozing. Bu sonlar nima deb ataladi? Siz buni qanday qilib bildingiz?

28. Hamma bir xonali sonlarni yozing. Bir xonali juft sonlarni ostiga chizing. Ular nechta? Bir xonali toq sonlar nechta?

29. 10 dan 20 gacha bo'lgan ikki xonali sonlarni yozing. Juft sonlarning tagiga chizing. Ular nechta? Ikki xonali toq sonlar nechta?

30. 1 dan 20 gacha sonlar qatorini yozing. Bir qatorga hamma juft sonlarni, ikkinchi qatorga hamma toq sonlarni yozing. Qaysi sonlar ko'p: juft sonlarni yoki toq sonlarni?

31. Eng kichik toq sonni yozing. Eng kichik juft sonni yozing. Ularni yig'indisini toping. Ularni bir-biriga ko'paytiring.

32. Misollarni yeching.

2×1

$2 : 2$

2×6

$12 : 2$

2×2

$4 : 2$

2×7

$14 : 2$

2×3

$6 : 2$

2×8

$16 : 2$

2×4

$8 : 2$

2×9

$18 : 2$

2×5

$10 : 2$

2×10

$20 : 2$

33. Nuqtalar o'rniga =, >, < belgilaridan birini qo'ying.

$$8 : 2 > 6 : 2$$

$8 + 2 \dots 8 - 2$

$8 - 2 \dots 8 : 2$

$8 + 2 \dots 8 \times 2$

$8 : 2 \dots 8 \times 2$

$10 \times 2 \dots 10 : 2$

$10 - 2 \dots 10 + 2$

$10 \times 2 \dots 10 + 2$

$10 : 2 \dots 10 - 2$

$6 - 2 \dots 6 : 2$

$6 + 2 \dots 6 \times 2$

$6 + 2 \dots 6 - 2$

$6 : 2 \dots 6 \times 2$

34. Ko'paytirishga doir har bir misol bo'yicha bo'lishga doir bir misol tuzing. Misollarni yeching.

$2 \times 4 = 8$

$8 : 2 = 4$

2×3

2×9

2×6

2×1

2×7

35. Yetishmaydigan sonlarni o'rniga qo'ying.

36.

$\dots \times 2 = 12$

$\dots : 2 = 6$

$\dots \times 2 = 20$

$\dots : 2 = 10$

$\dots \times 2 = 4$

$\dots : 2 = 2$

$$.. : 2 = 7$$

$$. x 2 = 14$$

$$.. : 2 = 3$$

$$. x 2 = 6$$

$$.. : 2 = 4$$

$$. x 2 = 10$$

$$. x 2 = 16$$

$$.. : 2 = 5$$

$$.. : 2 = 8$$

$$. x 2 = 10$$

37. Qurilishga 15 ta mashina qizil g'isht, undan 11 ta mashina kam oq g'isht keltirildi. Qurilishda hammasi bo'lib qancha g'isht keltirilgan?

38. Mehnat darsida bolalar plastilindan 8 ta nok, undan 3 ta kam olma yasadi. Bolalar hammasi bo'lib nechta meva yasashgan?

39. Eng katta bir xonali toq sonni yozing. Eng kichik ikki xonali toq sonni yozing. Ularning yig'indisini toping.

40. Eng kichik ikki xonali juft sondan eng katta bir xonali toq sonni ayiring. Necha hosil bo'ladi? Bu qanaqa son: juftmi yoki toqmi?

§ 6. 3 ta teng bo'lakka bo'lish

1. Agar 3 ta daftar 3 o'quvchiga teng bo'lib berilsa, har bir o'quvchi nechta daftar oladi?

3 ta qalamni, 3 ta kitobni, 3 ta ruchkani xuddi shunday bo'lib bering.

$$\text{Yozing: } 3 : 3 = 1$$

2. Ota 3 ta bolasiga 6 ta apelsinni teng bo'lib berdi. Har bir bola nechta apelsin olgan? Nechta apelsin bo'lib berildi? Nechta teng bo'lakka bo'lindi? Har bir bo'lakda nechta apelsin bor?

$$\text{Yozing: } 6 : 3 = ?$$

3. Quyidagi narsalarni 3 o'quvchiga baravardan bo'lib bering.

Bunday yozing:

3 varaq qog'oz

Bunday yozing:

12 varaq qog'oz

$$3 : 3 =$$

6 varaq qog'oz

$$6 : 3 =$$

9 varaq qog'oz

$$9 : 3 =$$

$$12 : 3 =$$

15 varaq qog'oz

$$15 : 3 =$$

18 varaq qog'oz

$$18 : 3 =$$

4. 3 ga bo'lish jadvali.

$$3 : 3 = 1$$

$$9 : 3 = 3$$

$$15 : 3 = 5$$

$$6 : 3 = 2$$

$$12 : 3 = 4$$

$$18 : 3 = 6$$

5. Navbatchi 12 ta piyolani 3 ta stolga baravardan bo'lib qo'yish kerak. Har bir stolga nechta piyola qo'yish kerak?

$$12 : 3 =$$

6. Masala. 18 ta stulni baravardan 3 ta xonaga qo'yishdi. Har bir xonaga nechta stul qo'yilgan?

7. 15 ta nok baravardan 3 ta idishga qo'yildi. Har bir idishga nechta nok qo'yilgan? Bu masalani qaysi amal bilan yechish kerak?

8. Misollarni yozing va ularni yeching.

$$\begin{array}{ccc} & 12 & \\ 3 & \textcircled{+3} & 9 \\ & 15 & 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} & 12 & \\ 3 & \textcircled{-3} & 9 \\ & 15 & 6 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} & 12 & \\ 3 & \textcircled{:3} & 9 \\ & 15 & 6 \end{array}$$

9. Misollarni yeching.

$$1 \times 3$$

$$3 \times 3$$

$$5 \times 3$$

$$2 \times 3$$

$$3 : 3$$

$$9 : 3$$

$$15 : 3$$

$$6 : 3$$

$$4 \times 3$$

$$6 \times 3$$

$$12 : 3$$

$$18 : 3$$

11. Namunaga qarab misollar tuzing va ularni yeching.

$$3 \times 1 = 3$$

$$3 : 3 = 1$$

3×2	3×3	3×4	3×5
$6 : 3$	...	...	...

12. Nuqtalar o'rniga kerakli amal ishorasini qo'ying:

+, -, x, ..

$3 \dots 1 = 3$	$9 \dots 3 = 3$	$5 \dots 3 = 15$
$6 \dots 2 = 8$	$4 \dots 3 = 12$	$15 \dots 3 = 5$
$3 \dots 3 = 9$	$12 \dots 3 = 9$	$15 \dots 10 = 5$
$6 \dots 6 = 0$	$3 \dots 10 = 13$	$15 \dots 3 = 18$

13. O'quvchilar 12 tup terakni baravardan 3 qatorga o'tqazishdi. O'quvchilar har bir qatorga nechta terak o'tqazishgan?

14. Maktab ustaxonasida ishlash uchun 18 nafar o'quvchi teng 3 ta guruhga bo'lindi. Har bir guruhda nechta o'quvchi bo'ldi?

15. Quyidagicha yechiladigan 3 ta masala o'ylab toping:

1) 5×3 ;   2) 3×5 ;   3) $15 : 3$.

16. Eng katta bir xonali toq sonni yozing. Uni 3 ga bo'ling. Qanday javob chiqdi? Bu son haqida nima deyish mumkin (juft, toq, bir xonali, ikki xonali)?

17. Kerakli sonni qo'ying:

$\dots \times 3 = 3$	$\dots \times 3 = 6$	$\dots \times 3 = 9$
$\dots \times 3 = 12$	$\dots \times 3 = 15$	$\dots \times 3 = 18$

18. 9 l sut uchta bankaga baravardan quyildi. Har bir bankada necha litr sut bo'ldi?

19. Misollarni yeching.

$10 + 5$	$20 - 4$	3×6	$12 : 2$
$15 - 7$	8×2	$14 - 4$	6×2
9×2	$12 : 3$	$9 + 3$	$14 - 14$
$18 : 3$	$12 + 0$	$14 : 2$	$6 + 6$

20. Misollar yozing va ularni yeching.

8 ni 4 ta orttiring.	6 ni 2 ga ko'paytiring.
7 ni 2 ga ko'paytiring.	18 ni 3 ga bo'ling.

11 bilan 7 ni qo'shing.

11 ni 5 ta kamaytiring.

12 ni 2 ga bo'ling.

12 dan 9 ni ayiring.

8 va 9 sonlarini qo'shing.

4 ni 7 ta orttiring.

21. Misollarni yeching. Har bir ustun misollarini taqqoslang:

$$6 \times 3$$

$$3 \times 3$$

$$6 : 3$$

$$3 : 3$$

Masalalarni yeching.

22. Muhtor 12 ta olxo'rini uchta o'rtog'iga baravardan bo'lib berdi. Har bir o'rtog'i nechta olxo'ri oldi?

23. 3 ta bir xil divanni qoplash uchun 15 m gazlama ishlatildi. Bitta divanni qoplash uchun necha metr gazlama ketgan?

24. 3 metr jun gazlamadan 3 ta bir xil ro'mol qilindi. Har bir ro'molga necha metr jun gazlama ketdi?

25. 3 ta bir xil pachkada 18 ta igna bor. Har bir pachkada nechta igna bor? Masalaning yechilishini yozing. Qanday son (juft, toq, bir xonali, ikki xonali) hosil bo'ladi?

26. Misollarni yeching:

$$5 \times 2 + 9$$

$$12 : 3 + 7$$

$$3 \times 3 + 11$$

$$14 : 2 + 6$$

$$20 : 2 + 5$$

$$9 \times 2 + 1$$

Masalalarni taqqoslang. Ular bir-biridan nimasi bilan farq qiladi? Masalani qanday echasiz?

27. Yetakchilar har birida 6 tadan 3 qator tut ko'chati o'tqazishdi. Yetakchilar hammasi bo'lib necha tup tut ko'chati o'tqazishgan?

28. Yetakchilar 18 tup tut ko'chatini 3 qatorga o'tqazishdi. Har bir qatorga necha tup tut ko'chati o'tqazilgan?

29. 3 ga bo'linadigan eng kichik sonni yozing. 3 ga bo'linadigan (20 gacha) eng katta sonni yozing. Ikkinchi sondan birinchisini ayiring. Necha chiqadi?

30. Misol tarzida yozing va uni yeching:

a) 6 ni 3 ga ko'paytiring, chiqqan songa 4 ni qo'shing; b) 18 ni 3 ga bo'ling, chiqqan sonni 5 ta orttiring; d) 5 ni 3 ga ko'paytiring, hosil bo'lgan sonni 9 ta kamaytiring; e) 12 ni 3 ga bo'ling, hosil bo'lgan sondan 4 ni ayiring.

31. Xokkeychilar jamoasida 6 ta yangi va 13 ta eski kiyimlar bor edi. O'yin paytida 7 ta kiyim yirtildi. Xokkeychilarda nechta kiyim qoldi?

§ 7. 4 ta teng bo'lakka bo'lish

1. 20 sm.li kesma 4 ta teng bo'lakka bo'lindi. Har bir bo'lakning uzunligini toping. Yozing: $20 \text{ sm} : 4 = \text{ . sm}$. 20 sm uzunlikda kesma chizing va 5 sm li kesmani ko'rsating.

2. 4 ta o'chirg'ichini 4 o'quvchiga baravardan bo'lib bering. Har bir o'quvchi nechta o'chirg'ich oladi?

3. Maktab oshxonasidagi to'rtta stolning har biriga baravardan 16 ta o'quvchi o'tiradi. Har bir stol atrofida nechta o'quvchi o'tiradi?

4. Misollarni yeching:

$$\begin{array}{ccccc} 1 \times 4 & 2 \times 4 & 3 \times 4 & 4 \times 4 & 5 \times 4 \\ 4 : 4 & 8 : 4 & 12 : 4 & 16 : 4 & 20 : 4 \end{array}$$

5. To'rt nafar o'quvchiga baravardan bo'lib bering:

Mana bunday yozing.

4 ta kubchani $4 : 4$

8 ta kubchani $8 : 4$

12 ta kubchani $12 : 4$

16 ta kubchani $16 : 4$

20 ta kubchani $20 : 4$

4 ga bo'lish jadvali.

$4 : 4 = 1$	$12 : 4 = 3$
$8 : 4 = 2$	$16 : 4 = 4$

$$20 : 4 = 5$$

6. 20 ta kvadrat baravardan 4 ta qatorga ajratib qo'yilgan. Bir qatorda nechta kvadrat bo'ladi?

7. Misollar tuzing va ularni yeching.

$20 \quad 18$

$18 \quad 6$

$8 \quad 12$

$$\boxed{:2}$$

$$\boxed{:3}$$

$$\boxed{:4}$$

$14 \quad 10$

$3 \quad 12$

$20 \quad 16$

8. Misollarni yeching:

$4 \times 4 - 14$

$8 : 4 + 12$

$3 \times 4 + 8$

$2 \times 4 + 12$

$16 : 4 + 16$

$12 : 4 + 10$

$5 \times 4 - 18$

$20 : 4 + 15$

$4 : 4 + 19$

9. Savol belgisi o'rniga kerakli sonni qo'ying.

$4 \times ? = 20$

$4 \times ? = 8$

$4 \times ? = 4$

10. 12 m gazlamadan 4 ta bir xil ko'ylak tikildi. Har bir ko'ylakka necha metr gazlama ketgan?

11. 20 ta somsa 4 ta tarelkaga teng taqsimlab qo'yildi. Har bir tarelkaga nechta somsa qo'yilgan?

12. Quyidagi javob chiqadigan misollar o'ylab toping:

$. + . = 4$

$. + . = 6$

$. + . = 8$

$. - . = 4$

$. - . = 6$

$.. + . = 8$

$. \times . = 4$

$. \times . = 6$

$. \times . = 8$

$.. : . = 4$

$.. : . = 6$

$.. \times . = 8$

13. Misollarni yeching.

$8 : 4 + 6$

$12 : 4 - 3$

$16 : 4 + 12$

$20 : 4 + 10$

$4 : 4 + 14$

$20 : 4 - 5$

$12 : 3 - 16$

$15 : 3 - 5$

$12 : 2 + 14$

$20 : 2 + 10$

$14 : 2 + 8$

$18 : 3 - 6$

14. Misollar tuzing va ularni yeching.

a) 5 ni 4 ga ko'paytiring, hosil bo'lgan sondan 12 ni ayiring;

b) 12 ni 4 ga bo'ling, hosil bo'lgan songa 15 ni qo'shing;

d) 9 ni 2 ga ko'paytiring, chiqqan sonni 10 ta kamaytiring;

e) 20 ni 4 ga bo'ling, hosil bo'lgan sonni 9 ta orttiring.

15. Yosh tabiatshunoslar 8 ta sabzini to'rtta quyonga baravardan bo'lib berishdi. Ular har bir quyonga nechta sabzi berishgan?

16. 20 o'quvchi baravardan 4 qatorga tizilishdi. Har bir qatorga qancha o'quvchi turgan?

17. Misollar bo'yicha masalalar tuzing va ularni yeching:

1) $16 + 4$

3) 5×4

2) $20 - 4$

4) $20 : 4$

§ 8. 5 ta teng bo'lakka bo'lish

1. 5 m tasma 5 ta teng bo'lakka bo'lindi. Har bir bo'lakdagi tasma necha metr bo'ldi. Yozing: $5 : 5 = 1$

2. 10 ta daftar 5 o'quvchiga baravardan bo'lib berildi. Har bir o'quvchi nechtadan daftar olgan? Nechta daftar bo'lindi? Nechta teng bo'lakka bo'lindi? Har bir bo'lakda nechta daftar bo'ldi?

Yozing: $10 : 5 = 2$

3. 15 kalava jundan 5 juft bir xil qo'lqop to'qildi. Bir juft qo'lqopga necha kalava jun ketgan? Yozing: $15 : 5 = 3$

4. 20 ta uchburchakni 5 qatorga baravardan joylashtiring. Har bir qatorda nechta uchburchak bo'ladi? Yozing: $20 : 5 = 4$

5 ga bo'lish jadvali.

$5 : 5 = 1$	$10 : 5 = 2$	$15 : 5 = 3$	$20 : 5 = 4$
-------------	--------------	--------------	--------------

5. Misollarni yeching.

1×5

2×5

3×5

4×5

$5 : 5$

$10 : 5$

$15 : 5$

$20 : 5$

6. Misollar tuzing va ularni yeching.

15 ni 5 ga bo'ling

5 ni 5 ga bo'ling

15 ni 5 ga kamaytiring

5 ni 5 ga kamaytiring

Masalalarni yeching.

7. 5 ta bir xil pal'toga 15 m astar ketdi. Har bir pal'toga necha metr astar ketgan?

8. Misollarni yeching.

$5 : 5 + 15$

$10 : 5 + 9$

$15 : 5 \times 4$

$10 : 5 + 10$

$20 : 5 + 8$

$20 : 5 \times 3$

$15 : 5 + 17$

$15 : 5 + 10$

$10 : 5 \times 7$

$20 : 5 + 14$

$5 : 5 + 19$

$5 : 5 \times 5$

$2 \times 5 + 6$

$15 : 5 + 9$

$3 \times 4 - 10$

$20 : 4 + 7$

$4 \times 4 - 8$

$12 : 3 + 16$

$3 \times 5 + 5$

$9 : 3 + 17$

$5 \times 2 - 10$

$14 \times 2 + 13$

$2 \times 8 - 8$

$5 : 5 + 19$

9. Misollarni tuzing va ularni yeching.

20 ni 5 ta kamaytiring

10 ni 5 ga bo'ling

20 ni 5 ga bo'ling

10 ni 5 ta kamaytiring.

Masalalarni taqqoslang va ularni yeching.

10. 10 l sut 5 ta bankaga baravardan quyildi. Har bir bankaga necha litr sut quyildi?

11. Bolalar bog'chasiga har birida 2 l dan 5 banka sut keltirildi. Balalar bog'chasiga necha litr sut keltirilgan?

12. Misollar bo'yicha 4 ta masala tuzing va ularni yeching.

1) $5 + 5$

3) 3×5

2) $15 - 5$

4) $15 : 5$

13. Misollarni yeching.

$5 : 5 + 11$

$10 : 5 + 18$

$5 \times 1 - 5$

$2 \times 5 + 10$

14. Misollar yozing va ularni yeching.

5 ni 4 ga ko'paytiring

3 bilan 6 ni qo'shing

5 dan 4 ni ayiring

3 ni 6 ga ko'paytiring

5 ga 4 ni qo'shing

6 dan 3 ni ayiring

20 ni 5 ga bo'ling

18 ni 3 ga bo'ling

15. Qaysi biri katta?

$$3 \times 5 \text{ mi yoki } 3 + 5 \text{ mi?}$$

$$15 : 5 \text{ mi yoki } 15 - 5 \text{ mi?}$$

16. 6 ta cho'pni, 12 ta cho'pni, 18 ta cho'pni teng 6 bo'lakka bo'ling.

17. 7 ta kubchani, 14 ta kubchani teng 7 bo'lakka bo'ling.

18. 8 ta kvadratni, 16 ta kvadratni teng 8 ta bo'lakka bo'ling.

19. 9 ta cho'pni, 18 ta cho'pni teng 9 ta bo'lakka bo'ling.

20. 10 ta doirachani, 20 ta doirachani teng 10 bo'lakka bo'ling.

6, 7, 8, 9, 10 ga bo'lish jadvali.

$$6 : 6 = 1$$

$$7 : 7 = 1$$

$$8 : 8 = 1$$

$$12 : 6 = 2$$

$$14 : 7 = 2$$

$$16 : 8 = 2$$

$$18 : 6 = 3$$

$$9 : 9 = 1$$

$$10 : 10 = 1$$

$$18 : 9 = 2$$

$$20 : 10 = 2$$

21. 7 ta stol 7 ta sinfga baravardan qo'yildi. Har bir sinfga nechta stol qo'yilgan?

22. Namoyishga chiqish uchun 20 ta yetakchi 10 qator bo'lib tizilishdi. Har bir qatorda nechta yetakchi turgan?

23. Misollarni yeching:

$$6 \times 2$$

$$7 \times 2$$

$$8 \times 2$$

$$2 \times 6$$

$$2 \times 7$$

$$2 \times 8$$

$$12 : 2$$

$$14 : 2$$

$$16 : 2$$

$$12 : 6$$

$$14 : 7$$

$$16 : 8$$

24. Kerakli belgilarni qo'ying: $>$, $<$, $=$.

$$12 : 6 \dots 2$$

$$14 : 7 \dots 2$$

$$20 : 5 \dots 2$$

$$18 : 6 \dots 4$$

$$20 : 2 \dots 10$$

$$16 : 8 \dots 2$$

25. Buvi 12 kalava jundan 6 juft bir xil paypoq to'qidi. Har bir juft paypoqqa nechta kalava ketgan?

26. 10 ta stol lampasi 10 ta stolga teng bo'lib qo'yildi. Har bir stolga nechta stol lampasi qo'yilgan?

28. 8 ta al'bom 8 o'quvchiga teng bo'lib berildi. Har bir o'quvchi nechta al'bom olgan?

29. Misollar tuzing va ularni yeching.

8 ni 2 ga bo'ling

10 ni 2 ga ko'paytiring

8 ni 2 ta kamaytiring

10 ga 2 ni qo'shing

8 dan 2 ni ayiring

10 ni 2 ga bo'ling

8 ni 2 ga ko'paytiring

10 ni 2 ga kamaytiring

30. 2 marta 10 olish kerak bo'lgan masala va $20 : 2$ amalni bajarish kerak bo'lgan masala tuzing.

Nazorat ishi

1 – variant.

1. Misollarni yeching.

$18 : 3$

$20 : 2$

$16 : 4$

$15 : 5$

2. $20 : 4 = .$ va $16 : 2 = .$ misollar bo'yicha ikkita masala tuzing va ularni yeching.

3. Misollar tuzing va ularni yeching.

16 ni 4 ga bo'ling

14 sonidan 7 sonini ayiring

16 ni 4 ta kamaytiring

14 ni teng 7 bo'lakka bo'ling

15 ni 5 ga bo'ling

18 dan 6 ni ayiring

15 ni 5 ta kamaytiring

18 ni 6 ga bo'ling

4. Kerakli amal ishorasini qo'ying.

$18 \dots 9 = 2$

$12 \dots 2 = 14$

$6 \dots 3 = 18$

$5 \dots 3 = 15$

$20 \dots 4 = 16$

$14 \dots 2 = 7$

$12 \dots 2 = 10$

$5 \dots 4 = 9$

5. Misollarni yeching.

$12 : 4 + 5$

$20 : 5 + 15$

$18 : 2 + 11$

$14 : 7 + 9$

Masalalarni yeching.

6. Malik polizni sug'ordi. U hammasi bo'lib 16 chelak suvni 4 jo'yakka baravardan bo'lib quydi. Malik bitta joyakka necha chelak suv quygan?

7. 10 ta gilamcha 10 ta karavot yoniga baravar yozildi. Bitta karavot yoniga nechta gilam yozilgan?

2 – variant.

1. Misollarni yeching.

$$18 : 2 \qquad 20 : 5 \qquad 12 : 3 \qquad 16 : 4$$

2. 10 ta bayroqchani ikkala qo'lingizga baravar oling. Har bir qo'lingizda nechta bayroqcha bo'ldi? Yozing: $10 : 2 =$.

3. Misollar tuzing va ularni yeching.

$$\begin{array}{ll} 18 \text{ dan } 3 \text{ ni ayiring} & 20 \text{ ni } 5 \text{ ga bo'ling} \\ 18 \text{ ni } 3 \text{ ga bo'ling} & 20 \text{ ni } 5 \text{ ta kamaytiring} \\ 10 \text{ dan } 2 \text{ ni ayiring} & 10 \text{ ni } 2 \text{ ga bo'ling} \end{array}$$

4. Kerakli amal ishorani qo'ying.

$$\begin{array}{ll} 18 \dots 9 = 9 & 12 \dots 2 = 6 \\ 6 \dots 3 = 9 & 3 \dots 5 = 15 \\ 20 \dots 4 = 5 & 14 \dots 2 = 12 \\ 12 \dots 5 = 17 & 5 \dots 4 = 20 \end{array}$$

5. Misollarni yeching:

$$\begin{array}{lll} 16 : 2 + 12 & 2 \times 8 - 10 & 20 : 5 + 16 \\ & 9 \times 2 - 10 & \end{array}$$

Masalalarni yeching.

6. O'nta tuxum 2 ta taqsimchaga baravardan bo'lib qo'yildi. Bitta taqsimchaga nechta tuxum qo'yilgan?

7. O'qituvchi 5 o'quvchiga 10 ta daftarni teng bo'lib berdi. Har bir o'quvchi nechtadan daftar oldi?

MUNDARIJA

Soʻz boshi	3
1-bob. Sonlarni bir necha birlik orttirish va kamaytirish	
§ 1. Sonni bir necha birlik orttirish	4
§ 2. Sonlarni bir necha birlik kamaytirish	6
§ 3. 20 ichida sonlarni qoʻshish va ayirish	12
<i>Nazorat ishi</i>	
1-variant	46
2-variant	46
2-bob. Sonlarni 20 ichida koʻpaytirish va boʻlish	47
§ 1. 2 talab koʻpaytirish	47
§ 2. 3 talab koʻpaytirish	52
§ 3. 4 talab koʻpaytirish	55
§ 4. 5 talab koʻraytirish	57
<i>Nazorat ishi</i>	
1-variant	62
2-variant	63
§ 5. 2 ta teng boʻlakka boʻlish	65
§ 6. 3 ta teng boʻlakka boʻlish	70
§ 7. 4 ta teng boʻlakka boʻlish	74
§ 8. 5 ta teng boʻlakka boʻlish	76
<i>Nazorat ishi</i>	
1-variant	79
2-variant	80

M. SH. ABDULLAEVA

MATEMATIKA

(Boshlang'ich sinf o'qituvchilari va o'quvchilari
uchun uslubiy qo'llanma)

Muharrir
Texnik muharrir
Musahhih
Sahifalovchi

Ahmadjon Axlimirzayev
Bahodirjon Hoshimov
Nilufar Yuldasheva
Qumriniso Ashurova

Noshirlik lisenziyasi AI № 175. 11.06.2010 yil.

Bosmaxonaga 2015 yil 7 sentabrda berildi. Bosishga 2015 yil 18 sentabrda ruxsat etildi.
Bichimi 60x84 1/16. Hajmi 5,12 bosma toboq. Nashriyot tobog'i 3,25. Times New Roman
garniturası, ofset qog'ozı, ofset usulıda chop etıldı. Buyurtma № 1397. Adadı 200 nusxa.

“Andijon nashriyot-matbaa” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Andijon shahri, Navoiy shohko'chasi, 71-uy.